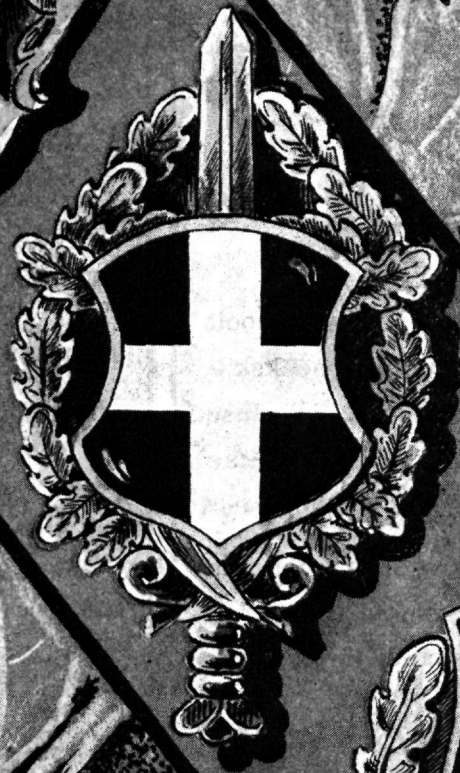

**K
A
T
E**

A. LILLÉ

nr 21.
1935.
30.s.

K O D U !

Vormiriiete tööstus

J. Pomm

Kaasani 4

Kaitseliidu peastaabi poolt
vastuvõetud ja heakskiid-
etud uue vormi kirjelduse
kohaselt valmistatakse
hästipassivaid vorme

Samuti vanade vormide
ümbertegemine uue vormi
kavandi järele

Soodsad tingimused

Laos igasugust
kaitsevärvi riidet

Tuntud vormiriiete
meister

J. Pomm

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu pea-
staabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kol.-ltm. A. Balder,
telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere,
telefon ametis kv. 156-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap.
Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
tamata ja tagasisaatmiseks markimata
käskkirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti
ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: à üks lehekülge
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 21

1935

SISUKORD:

R. *Stokeby*: 1. okt. 1917. a. kaitseliidu
asutamise päevaks.

P. *K.*: Põllumajanduse seisukorrast ja
põllumehe meeleolust.

A. *T.*: Latvia vabariigi aastapäevaks.

P. *S.*: Poola vabariigi aastapäevaks.

A. *Hinnom*: Abessiinia-Itaalia sõda.

S.: Harju maleva taassünnist 10 aastat.

T.: Kl. Tallinna maleva aastapäeva
pühul.

J. *Treifeldt*: Jooni kl. Saaremaa ma-
leva arengust.

J. *Klaar*: Ülevaade kl. mereüksuste te-
gevusest ja selle organiseerimise
tõöst.

V. VUNDER

Suur Patarei 6

Soovitab

Tsingitud katuseplekki
10—14 ʒ

Valget plekki J. C. 1×2×
×3×4+.

Siberi plekki 10—20 ʒ

Siberi plekki 1×2 meet-
rit 1 mm

Musta plekki 10—20 ʒ

Vitsrauda 1¼, 1½"

Inglitina. Seatina.

Kalma saun

on avatud

neljapäeval, reedel
ja laupäeval

kella 11 homm. kuni
kella 11 õhtul

Ar 935 P
Kaitse

EESTI
RAHVUS-
RAAMATUKOGU

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 21

Tallinnas, esmaspäeval, 11. novembril 1935

XI aastakäik

1. oktoober 1917. a.

kaitseliidu asutamise päevaks!

Mõtteid ja ettepanekuid kaitseliidu ja malevate aastapäevade kindlaksmääramise küsimuses

Riigikaitse vabatahtlik organisatsioon kaitse-
liit, milles on orgniseerunud üle 5% kogu eesti rah-
vast, on seni pidanud oma aastapäeva kolmel puhul.

1. 11. novembril 1918. a. likvideeriti okupatsiooni-
aegne omakaitse — Bürgerwehr — ja nimetati see
Eesti Kaitse Liiduks.

Seda sündmust on võetud kaitseliidu asutamise
faktina ja seda pühitsetakse.

2. 1924. a. 1. detsembri sündmuste puhul elustub
vahepeal desorganiseeritud sõjaaegne kaitseliit uuesti.
See töik on, vähemalt oli mitmed aastad, kaitseliidu
teiseks asutamispäevaks ja ka seda pühitseti sellä-
sena.

3. Detsembrikuu jooksul 1924. a. ei jõudnud kõik
linnad ja maakonnad valmis organiseerumisega ja sest
tööst suurem osa langes 1925. aastasse. Malevad hak-
kasid oma saamispäeva otsima 1925. aastast. Ja sel
aastal, anno 1935, peaaegu kõik malevad pühitsevad
oma kümne aasta juubelit.

Inimesed võivad pidada ainult üht päeva oma sün-
nipäevaks. Varem segas meid vana ja uus kalendri-
stiil, mille vahe on vaid paar nädalat. Kaitseliidu ar-
vatavaid sünnimomente lahutavad aga aastad.

Kas see ei tähenda seda, et me ei tunne õieti kait-
seliidu saamislugu? Me pole sellesse tarviliselt süve-
nenud. Oleme tähtpäevadeks võtnud päevad, mil-
lal harjuti pidama välisefektide mälestusaktusi. On
aeg neis ümber orienteeruda. Või peame ootama, kuni
sirguvad noorkotkad ja lahendavad küsimuse? Nad
teevad seda kindlasti kunagi.

„K.-l. Tallinna malevas“ ajaloolises ülevaates ja
„Kaitse Kodu!“ nr. 7 samast aastast käsitelin seda
küsimust ja arvasin selle olevatki lahendatud. Tege-

likult reageeris asjale ainult üks või kaks malevat,
kaitseliit tervikuna mitte.

Sellest ongi tingitud küsimuse korduv käsitel-
mine.

Väidan — kaitseliidu sünnipäev ei
olnud ei 11. novembril 1918. a., ei 1. det-
sembril 1924. a. ega ka mingil kuul või
päeval 1925. a.

Kaitseliidu sünnipäevaks oli 1. ok-
toober 1917. a., millal asutati Tallinna
elanike omakaitse.

See päev peaks jääma asutamispäevaks kui Tal-
linna malevale nii ka kaitseliidule üldse. Kõik muud
sellenimelised päevad kustutame. Nad pole õiged.

Teiste malevate sünnipäevad ei ühtu selle päevaga.
Neist mõni on juba leitud, teised tuleb veel otsida.
Praegu on õige aeg selleks tööks.

Arutame asja lähemalt.

Kui eesti rahvas ise oma maal võtab ette mingi
arveõendamise, nagu Pühajärve ja Mahtra sõjad või
1905. aastal, siis on see tema oma asi. Aga ta ei
salli, kui siin keegi teine võimutseb või harrastab kor-
ralagedust. Siis ta kohe organiseerub ja püüab panna
maksma oma peremeheõigused.

Näiteks 2. märtsil 1917. a. enne lõunat ühinevad
vene madrused ja mõningad rahvajõugud ühiseks hävi-
tusaktisiooniks vana korra vastu. Revolutsioonilised
jõugud ründasid ja vallutasid Tallinna politseiasutused
ja „bastille'id“, vabastati kui poliitilised nii ka krimi-
naalvangid ja vanglad süüdati põlema. Pärast lõunat
hakati lõhkuma ja põletama kohtuasutusi. Eestlased
ei võinud sallida, et vene sõdurimassid ja muud seik-
lejad viivad hädaohtu kodulinna kodanike julgeolu.

Alles põesid „Paksu Margareeta“ ja Toompea vanglad, kui kl. 3.30 p. l. astus kokku linnavolikogu ja hakkas otsima abinõusid linnas suuremate korra-
tuste vältimiseks. Siis kohe moodustati kümneliikme-
line linna korrahoiu komitee, mis samal
päeval astus tegevusse, pidurdades edaspidiseid kor-
ratusi.

See oli esimene omaalgatus korra loomiseks revo-
lutsiooni esimesel päeval. Hiljem kujunes sellest orga-
nisatsioonist eesti rahvamiilits ja lõpuks politsei.

Järgmine suurem omakaitse üritus toimub sügis-
suvel, septembris, ja jällegi välissündmuste mõjutusel.

19.—21. augustini 1917. a. langes Riia linn saks-
laste kätte. Sellega löödi vene juba niigi käestlänud
armee saksa gaasipommidega segamini. See valgus
tagalas laiali kui meri ja hakkas varastama, riisuma
ja röövima, mille all kannatasid otseselt Põhja-Läti ja
Lõuna-Eesti, levitades hirmu ja õudust Tallinnani.
Mitte väeosad ja komandod ei tarvitanud omavoli, vaid
seda enam arvutu hulk väeüksusi, kevadel vanglast
vabastatud kriminaalne ja muu sellane element riietus
sõdurisinelisse, hankis püssi ja toimis nagu hispaan-
lane avastatud Ameerikas. Sügisel ööde pimenedes
muutus see element üha aktiivsemaks.

Peale sellase elemendi muutus üha ähvardavamaks
enamulus ja tema poolt organiseeritav punakaart. Miilits
oli nõrk kõige selle pidurdamiseks. Pealegi allus
ta juba aprillist saadik enamlikule tööliste ja soldatite
saadikute nõukogule ega omanud kodanlike ringkon-
dade usaldust ega toetust. Lisaks miilitsale oli 1. Eesti
polgust saadetud Tallinna üks sõdurite formatsioon,
millest käisid sõdurid tänaval piilkondade viisi korra-
valvel. Sõdur on kasarmuinimene, mispärast ta pole
kohane kandma politseilisi kohustusi.

Kõik see eesti rahvale vaenuline ja ohtlik revo-
lutsiooni süvendav ollus sundis eestlasi Tallinnas, kui
meie suurimas keskuses, jällegi organiseeruma korra-
hoiuks ise ja iseendast.

Augusti lõpul peetigi advokaat Leo Saar-Keerdi
korteris sellesuunaline koosolek, kus asutati

Tallinna elanike omakaitse asutav komitee.

Komitee esimeheks valiti L. Keerdi ja sekretäriks
I. P. Lagus. Koosolek kandis oma aja ideid ja püüdis
neid ka rakendada vastavalt oma aja demokraatlikule
vaimule, teadmata, et ta oli üritanud nii suure ja
kaugemaleküündiva organisatsiooni ellukutse.

T. E. O. komitee tahtis luua Tallinna kodanikest va-
batahtliku korrahoiu organisatsiooni, mis baseeruks laia-
del positiivsetel kihtidel, oleks apoliitiline, s. t. mitte-
enamlik, ja täidaks temale langevaid kohustusi. Selleks
sooviti kõikide ametiasutuste, seltskondlike organisat-
sioonide ja ettevõtete kaas- ja koostööd. Esimene sellane
lajaldane koosolek määrati 2. sept. Brookusmäel nr. 14
k. 2, Eesti Sõjaväelaste Kodu ruumides (praegu Olevi-
mägi nr. 12). Asutuste ja organisatsioonide esinda-
jatele trükiti kutsedki valmis 2. septembriks. Kuna ei
jõutud eeltöödega saada valmis, siis kirjutati kutseil
2. sept. ümber 9. septembriks.

9. septembri koosolek kandis veel vaid informat-
siooni laadi. Seal midagi ei otsustatud, ainult soovi-
tati pöörduda ajakirjanduse kaudu laiemate hulkade
poole. Kartes enamlaste vahelesegamist ei tahetud seni
teha asjale avalikku propagandat. Sel koosolekul osu-
tus mõtte viimine ajakirjandusse vältimatuks ja isegi
tarviliseks.

Järgmine, aga juba asutav, koosolek toimus sa-
mades ruumides, Olevimägi nr. 12 (Brookusm. 14),
18. septembril, uue kalendri järgi

1. oktoobril 1917. a.

Koosolekule oli ilmunud 76 organisatsioonide, asu-
tuste, ettevõtete jne. esindajat. Koosolek tunnistas
ühel häälel omakaitse loomise tarviliseks. Vaidlused
tekkisid organisatsiooni allumise küsimuses. Kodan-
lik enamus tahtis teda allutada kohalikule kõrgeimale
sõjaväe võimule, kindluse komandandile, enamlik vähe-
mus tahtis teha teda täidesaatva komitee orgaaniks.
Läbi löi esimene ettepanek ja 8 enamlikku ametiühin-
gu esindajat lahkus protestides koosolekult.

Sel koosolekul määrati kindlaks omakaitse orgaa-
nid ja nende ülesanded:

1. Kõik koosolekule ilmunud organisatsioonide esi-
indajad, välja arvatud 8 enamlast, otsustasid end tunnis-
tada omakaitse tähtsaimaks orgaaniks —
Tallinna elanike omakaitse nõukoguks.
Veel esindamatud org-id saatsid hiljem nõukokku oma
esindajad, mille järele nõukogu liikmete arv tõusis 83.

2. Nõukogu valis sealsamas kohe enda keskelt
9-liikmelise omakaitse täidesaatva komitee
resp. juhatause.

3. Täidesaatev komitee valis enda keskelt 5-liik-
melise asjaajaja juhatause — esimees, ta abi;
sekretär, ta abi ja laekur.

4. T. E. O. nõukogu valis veel 5-liikmelise revis-
jonikomisjonini ja

5. 3-liikmelise kohtukomisjoni.

6. Kõik omakaitse liikmed moodustasid oma-
kaitse üldkoosoleku.

Kui redutseerime orgaanide revolutsioonimeelsed
nimetused, siis jääb kindla süsteemiga laiale alusele
rajatud organisatsioon, mis väga ühtib praeguse KL
maleva organisatsiooniga. Kas võidi luua neil päevil
midagi paremat!

Kohe hakati organisatsiooni viima ellu, mida kii-
rendas oktoobri alul saarte langemine.

Linn jagunes miilitsa-jsk. järgi omakaitse jaos-
kondadesse, jaoskonnad rajoonidesse. Rajooni kui ka
jks. juhatajad ja nende abid olid valitavad vastavalt
ajastu meeoleolule.

8. oktoobril kinnitas merekindluse komandant ase-
admiral Leskov omakaitse põhikirja ja kodu-
korra ning avaldas selle oma käskkirjas.

Põhikiri („Ustav samozaštšitõ žitelei goroda
Revelja“) tunnustas kõik 18. sept. (1. okt.) koosolekul
võetud põhimõtted ja valitud orgaanid, mis tähistab,
et põhikiri oli skitseeritud juba 18-ks septembriks.
Kahju, et pole säilinud selle koosoleku protokollid.

Põhikiri sisaldas:

I. § 1 — § 4. — Omakaitse siht ja tähtsus. § 1. „Omakaitse sihiks on kaitsta kõiki Tallinna elanikke — tegemata vahet rahvuses, religioonis, poliitilisse parteisse kuuluvuses — rüüstamiste, riisumiste ja isiku ning varanduse vastu vägivald tarvitamise eest sõja ajal, niisama miilitsa võimetuse või tema hajutamise puhul.“

II. § 5 — § 19. — Omakaitse valitsemine.

III. § 20. — Omakaitse tulud.

IV. § 21 — § 23. — Omakaitse likvideerimine. „Käesolev põhikirja projekt on kinnitatud omakaitse nõukogu poolt 8. oktoobril 1917. a.“

Kodukord („Nakaz samozaštšitō žitelei goroda Revelja“) näeb ette omakaitse liikmete rajooni, jaoskondade ja teiste orgaanide õigustused ning kohustused.

§ 1 — § 9 — üldised määrused. (Näit. omakaitse liikmeks vastuvõtt toimub põhikirja § 7 kohaselt täidesaatva komitee poolt soovitude ja tunnistuste põhjal. Komitee väljastab liikmeile liikmekaardid ja nummerdatud käesidemed.)

§ 10 — § 13 — liikmete üldised kohustused,

§ 14 — § 33 — piilkonnad,

§ 34 — § 36 — rajooniülema kohustused,

§ 37 — § 42 — jaoskonnaülema õigustused ja kohustused,

§ 43 — § 45 — päästerühma juhtide kohustused,

§ 46 — § 48 — sanitaarrühma juhi kohustused,

§ 49 — § 56 — täidesaatva komitee liikmete õigustused ja kohustused,

§ 57 — arstlik komitee,

§ 58 — § 61 — nõukogu,

§ 62 — § 65 — liikmete väljaheitmine,

§ 66 — § 68 — koosolekud,

§ 69 — § 77 — omakaitse (välis-) märgid,

§ 78 — § 79 — juhud, kui lahkub linnast sõjavägi ja lakkab miilitsa tegevus,

§ 80 — veevärgi korrashoiu rühm,

§ 81 — kohtukomisjon.

Selle põhikirja kohaselt organiseeriti omakaitse ja ta töötas vastavalt kodukorrale. Linnas seati kiiresti kord jalale, liikmeid tuli juure hoogsasti ja oktoobri lõpuks tõusis nende arv üle 3000.

Kuna teati, et enamlased kord ka omakaitse likvideerivad, siis valmistuti ka selleks ette. Nimistud paotati aegsasti, et enamlased ei saaks liikmeid taga kiusata ega neilt korjata relvi.

11. novembri õhtul 1917. a. enamlased vallutasidki omakaitse staabi, likvideerisid tänavail omakaitse piilkonnad, aga suuremale osale jäid relvad kätte. Nii jäi organisatsioon tegelikult likvideerimata, kuigi lõpetati ta avalik tegevus.

Omakaitse elas pöranda all kuni 23. veebruari õhtuni 1918. a., millal ta asus linna enamlasist puhastama ja aitas luua soodsa momendi Eesti vabariigi välja kuulutamiseks.

Sakslased lõpetasid pärast mõnepäevast tegutsemist jällegi omakaitse avaliku tegevuse.

Aga mitte kauaks.

Aprillis viskasid sakslased tõhusa osa oma vägedest Soome võitluseks sealse punakaardiga. Nende jõud jäid siin väheseks, mispärast Joh. Pitkal õnnestus kerge vaevaga saada luba omakaitse edasitegemiseks. Ta tahtis selle tegevust laiendada üle Eesti, mis aga sakslaste vastupanu tõttu ei teostunud. Paari nädala jooksul seati organisatsioon Tallinnas korda. Saadi ka vähehaaval relvi ja töö läks edasi, ainult saksa mustri järgi, võttes endale sakslaste jaoks teise nime „Bürgerwehr“. Muidu nimetasid eestlased teda ikka omakaitseks.

Tallinna avalikust omakaitsest kandus sakslaste võimu ajal eesti sõjaväelaste, eriti ohvitseride, salajase organiseerimise idee üle Eestimaa. Tallinna omakaitse juhatus jäi ühtlasi salajase, pöranda all organiseeritava, Eesti Kaitse Liidu juhtivaks keskuseks.

Maailmasõja lõpp-päeval, 11. novembril 1918. a., kuulutasid samad omakaitse juhud omakaitse likvideerituks ja asutasid Eesti Kaitse Liidu.

See Eesti Kaitse Liidu manifesti kuulutamine ei olnud midagi muud kui:

1) omakaitsest saksa elemendi väljaheitmise sihiga tema nime muutmine ja

2) sellesama natsionaliseeritud omakaitse resp. Eesti Kaitse Liidu tegevuse laiendamine üle Eesti etnograafiliste piiride, riigi territooriumi. Nüüd viis Joh. Pitka läbi selle, mis tal kevadel ei õnnestunud.

17. detsembri 1918. a. ja 11. jaanuari 1919. a. määrustega tehti Eesti Kaitse Liit sunduslikuks meeskodanikele 17.—60. eluaastani. Ühtlasi astusid seniste valitud eraisikuist KL juhtide asemele määratud KL ülemad.

Kõigi tunnuste järgi oli vabadussõjaaegne kaitseliit seesama omakaitse organisatsioon, mis tegutses 1917. a. sügisel ja sakslaste ajal Tallinnas. Ainult ta oli ümber nimetatud, algava sõja olude kohaselt reformeeritud ja laiendatud tegevusalaga. Isegi kõiki omakaitseaegseid kogemusi kasutati uues organisatsioonis.

Võttes nüüd 11. novembri 1918. a. KL asutamise päevaks lülitaksime välja selle organisatsiooni ajaloost väga tähtsa osa ta tegevusest, õieti kogu ta saamisloo ühes oma kausaalsusega.

Oletame minu väitele — nimelt et kaitseliidu asutamise päev oli 1. oktoober 1917. a. — paar võimalikku vastuväidet.

1) Omakaitse tegevus oli piiratud ainult Tallinna linnaga ja Nõmmega.

2) Omakaitse ja kaitseliit on juba kaks eri nimetust, üks ole siis siin tegemist ka kahe organisatsiooniga?

3) Omakaitse tegevus lõpetati korduvalt ja ta organiseerus igakord uuesti ja uuena.

Vastaksin:

1) Tunnil, millal Eesti kuulutati iseseisvaks riigiks, oli tema vahetus valduses ainult Tallinna linn, sellestki välja arvata sadama rajoon. Aga me tegime sellegipärast rahvusriigi etnograafilistes piirides.

Põhja-Ameerika Ühendriikide iseseisvaks kuulutajaiks 1776. a. oli ainult 13 osariiki Püha Laurentsiuse jõe ja Mississipi jõe suudme vahel P.-Ameerika idarannal. Aga kui suur on sellenimeline riik nüüd?

Niisama levitavad ärilised ja kultuurilised organisatsioonid oma osakonnad üle laiade alade, kas nad ise seepärast muutuvad millekski muuks? Jne.

2) Praegu on käsil nimede eestistamine. Kui mingi -mann muutub -maaks ja -son -sooks, kas isik jääb endiseks või sünnib ta hoopis uueks?

Kui ühe daami nimi muutub korduvate abiellumistega, kas ta jääb selleksamaks isikuks: oma vanemate lapseks ja antud kohas sündinuks?

Nimi pole ei kaitseleidul ega isikul päristunnuseks.

3) Omakaitse likvideerimine küll väliselt, formaalselt, katkestati ainult tema tegevus. Aga sisult, materjaalselt, ta kestis edasi ja tegutses edasi. Ainult nähtamatult, konspiratiivselt.

Ka Eesti vabariigi ajutine valitsus ei tegutsenud avalikult 25. veebruarist 11. novembrini 1918. a. Aga miks pühitseme ta sünnipäevana 24. veebruari 1918. a.?

Sakslane okupeeris Belgia kuningriigi maailmasõja ajal. Kas Belgia loeb oma algust nüüd 1918. a. novembrist?

Sellaseid näiteid ja väiteid võib tuua lõpmatuseni.

Võidaks veel ütelda, et omakaitse ja kaitseleidu ülesanded erinesid.

Eks iga praktilise elu organisatsiooni tegevus muutub ja progresseerub vastavalt oma aja tarbeile?

Lõppeks lausutakse mõnelt poolt, et oleme juba harjunud pühitsema 11. novembrit ja et iga uus tähtpäev nõuaks ümberorienteerumise vaeva. Siin on jutt vaid ajaloolisest tõest. Kust tulid 11. novembri hilisõhtul meestel korraga küpsed mõtted asutada Eesti Kaitse Liitu, kui need polnud varem saanud kindlaks veendumuseks ja tahteks; kui polnud varem selleks tehtud eeltöid, hangitud kaasvõitlejaid ja kogemusi?

Rahvusarmee likvideeriti sakslaste poolt täieliselt ja meil kulus mitu kuud enne kui saime selle jälle korda. Kaitseleidi vajadus enda korraldamiseks vaid paar nädalat. Ta oli oma tegevuse kõrval õieti eesti armee taassünni algvorm. Täheandub, KL oli vabadussõja ajal sisult tihedam ja jõult kindlam rahvusväeosadest. Ja seda kõike oma eelneva intensiivse tegevuse ja praktiliste kogemustega, omades oma ridades hulga endise eesti rahvusarmee tegelasi.

Teame, et mõnedki asutused, nagu kloostrid, ja isegi paavstid on endale võltsinud dokumente, et saada vanemaks ja sellega pikendada oma tegevuse ning tradit-

sioonide iga. Ent meie kaitseleitu ähvardab saamisloo noorendamine.

Millega peaksime kasvatama oma noorpõlve vääri- liseks järeltulijaks, kui oma heroilised hetked jätame unarusse!

Niigi tegeleme muu maailmaga liialt palju ja ise- endiga küllalt kasinalt.

*

Ajajärgul 1920. a. kuni 1924. a. detsembrini kaitse- liit ei olnud likvideeritud sisult, küll aga vormilt, nagu korduvalt varemgi. Neil aastail kandsid kaitseleidu vaimu kindlalt edasi kütisalgad, spordirühmad ja vanad kaitseleidu veteraanid, kes ei annud paha aimates käest relva.

1. detsember 1924. a. KL asutamispäevana ei või tulla arvesse. On parem, kui me selle rutem unustame, nagu paljuhalisetud 700 orjusaastat.

Ja kuigi me tunnistasime 1924. või 1925. a. kaitse- liidu asutamisaegaks, kuhu jääb siis aeg, millal kaitse- liit terase ja verega rajas alusmüüre ehitusele, mida nimetame iseseisvaks Eestiks?

Vabadussõja tõsine suurus on veel nähtamatu, kuna ta on meil liialt lähedal. Aastad toovad aja, millal ta saab uusima rahvaluule tühjendamatuks allikaks. Pät- sist, Laidonerist, Pitkast, Irvest ja Kuperjanovist tee- vad meie järelpõlvad uusi Kalevipoegi. See sünnib ku- nagi, kuna rahva hing vajab sellast toitu oma rinna paisutamiseks ja selja sirutamiseks.

Me kriipsutame ju maha kaitseleidu ajaloost sel- lase praeguse põlve vikerlaste aja, kui viime tema asu- tamise aja pärast sõjaaegsesse aastasisse. Noored ei teaks, et kaitseleidu organisatsioonist läbi käinud mehed heiskasid eesti rahvuslipu Peterburi külje all, Pihkvas, Jakobstadsis ja mujal.

Me elame küll endile, aga peame kapitali koguma ka noortele. Kogume neile puhast eesti raha. Mitte tsarskit, kerenskit ega judeikinit.

*

Sel aastal pühitsevad malevad oma kümne aasta juubeleid. See on ebatäpne. Mõned neist on 18 aastat vanad. Otsigu nad oma õigeid asutamisaegu 1917. ja 1918. aastaist. Ainult Petseri malev tohib selle leida 1919. a. veebruarikuust. Inimesed, isikud ja formaalne külg pole asutuste ega määravad. Õige määraja on ideede tekkimine ja nende rakendamine. Mingem asja juure katkestamatu kestuse tundega, nagu on ajalugu, nagu on elu, nagu peab tundma end eestlane.

Malevad, ka kaitseleit, on oma mineviku uurimist alles alanud. Mindagu ses suunas julgesti edasi. Ei usu, et selleks tuleb kunagi paremaid aegu.

Ceterum censeo — kaitseleit asutati 1. ok- toobril 1917. a.

Aeg oleks see päev fikseerida.

R. Stokeby.

Põllumajanduse seisukorrast ja põllumehe meeleolust

Põllumehele algab aasta õieti kevade tulekuga ja lõpeb sügisel talve algusega, kuna talv vahepeal on arve teha klaarimiseks, uue jõu kogumiseks ja ettevalmistamiseks kevadisele suurele töölahingule. Sügisel põllutööde lõppedes teeb põllumees kokkuvõtte oma möödunud aasta tegevusest, jaotab saagi müügiks ja endatarvituseks, määrab, kuipalju võib loomi pidada üle talve ja kuipalju peab müüma maha.

Käesoleval aastal pole põllumehel arvepidamine sugugi meeldiv ülesanne, kuna suvi ei paitanud põllumeest. Loodus ei olnud põllumehele heaks kaaslaseks ja truuks abiliseks, vaid, vastupidi, just nagu kiuste püüdis kõik korraldada ja seada teisiti kui soovis seda põllumees. Kevad algas juba käesoleval aastal halva tähe all. Külmad ja tuulised vähese päikesepaisetega päevad püsisid kaua. Taimekasvu periood hilines tunduvalt, võrreldes harilikku ajaga. Ka andis vihma puudus kevadel valusalt tunda. Seega kõik taimekasvu tingimused olid põllumehele ebasoodsad. Olenedes halvast kevadisest ilmastikust hilinesid ka külvitööd. Hoolimata ebasoodsast ilmastikust põllumees rühkis täis lootust paremasse tulevikku edasi ega pannud käsi rüppe. Hariti ju kevadel üles hulk uudismaad, seemendati kultuurtaimi ja laiendati seega kultuurpinda.

Kevadele järgnev suvi polnud sugugi parem, sest suve esimene pool oli põuane, peamiselt just Põhja-Eestis; viljakasv arenes kiduralt. Lõuna-Eestis tuli vihm küll varem ja nii oli ka Lõuna-Eesti põllumees oma saagilootustes optimistlikum Põhja-Eesti põllumehest. Kesksuvel oli aga vihma juba kõikjal küllalt ja pikisilmi ootas põllumees kuivemaid ilmu, kuid asjata. Vihmahood tihenesid, olgugi et iga põllumees ootas kuivemat aega, et lõpetada pooleli olevat heinategu. Kuid nagu kiuste põllumehe ootustele ja lootustele vihmased ilmad kestsid ja paljudki põllumehed pidid loobuma suuremast või väiksemast osast heinasaagist. Mõnel pool suurvesi jõgede ääres ujutas üle heinamaad ja viis ära niidetud heina, teisel jäi osa

heina hoopis niitmata või mädanes saadudes ja kuhjades. Samuti oli ilmastik ebasoodus talviviljade koristamiseks. Mõningail kuivadel päevadel sai küll rukki ja nisu panna kokku, kuid sealsamas niisutas saadane vihm põllulolevaid rukki- ja nisurõuke ja -hake. Kus peksumasinat polnud kohe käepärast, läksid talviviljad põllul idanema ja seega saadi saak nõrgemakvaliteedilisem kui harilikult.

Ajal, millal heinategu ja talviviljade koristamine ebaõnnestus, arenes suviviljade kasv enam-vähem normaalselt ja see lohutas põllumeest tema raske töö juures. Kuid ebasoodsale suvele järgnev ebasoodus sügis tõmbas kriipsu peale ka viimaseile headele lootusile. Lakkamatud vihmajärged takistasid kesaharimist, nii et rukkikülv jäi kõikjal hiljemaks kui harilikult. Neis paigus, kus püütigi varem rukkikülvi teostada, hävitas varasemad külvid rootsikärbe tõuk. Nii mõneski kohas jäi aga rukis ja talvnisu hoopis külvamata, kuna põllud olid muutunud sedavõrd vesiseks ja mädaks, et oli võimatu hobuse ja adraga minna peale. Suviviljade koristamine ja peksmine on raske, kuna vihmad kestavad veel ikka. Enamuses on suviviljad veel peksmata ja väga paljudel põllumeestel pole varjualuseid, seepärast seisavad viljarõugud põldudel vihmade ja tuulte vintsutades. Kartulivõtmine tuli teostada läbi vihma ja pori. Liigniiskusest on ka käesoleva aasta kartulisaagis palju mädanenud mugulaid, mistõttu kartulisaagi ületalve hoidmine on seotud suuremate raskustega ja riisikoga kui harilikult. Kõik need raskused ja ebamugavused kipuvad rikkuma põllumehe tuju.

Kuid kas on lasknud põllumees oma tuju langeda allapoole nulli või laseb ta seda sündida nüüd? — Vaevalt. Meie põllumees on juba aastasadade jooksul karastatud raskusis ja viletsusis. Pole esimene kord, kus loodus on põllumehe vastu olnud karm. Ei jää ka käesolev aasta viimseks. Meie põllumees on sellest teadlik ja tal jätkub küllalt visadust võitlemiseks ügasuguste raskustega.

Käesoleva aasta põlluviljade saagid on eelpooltoodud põhjusil küll tunduvalt madalamad kui eelmisel aastail, kuid viimase aastakümne jooksul on olnud ka aastaid veel madalamate saakidega. Olgugi et saagi lõplik suurus pole teada, võib kokkuvõtet teha loodetava kogusaagi suurusel. Rukkisaaki võib hinnata 1.600.000 kv., see on küll 29% vähem möödunud aasta saagist, kuid suurem nii mõnegi eelmise aasta rukki-saagist. Nii oli 1931. a. rukkisaak ainult 1.478.000 kv. ja 1929. a. — 1.457.000 kv., seega tunduvalt madalamad saagid käesoleva aasta saagist. Siinjuures olgu aga tähendatud, et 1931. a. rukki sissevedu polnud niimetamisväärne, tuldi omamaa toodangu ja eelmiste aastate tagavaradega läbi. Samuti on ka nüüd tagavarasid möödunud hea saagiaasta lõikusest ja võime omaga hästi saada läbi. Talv- ja suvinisu kogusaak kujuneb küll tunduvalt vähemaks möödunud aasta saagist, kuid siiski suuremaks paljude viimaste aastate saakidest, seega pole karta midagi, tuleme samuti välja nagu siiski, kui saime samasuguseid saake. Käesoleva aasta nisu kogusaak kujuneb ligikaudu 600.000 kv., seega katab sisemaa tarvituse, sest viimase 10 a. jooksul ongi sisemaise nisutarvitamine olnud ligikaudu 600.000 kv. ümber.

Leivaviljade saak vastab sisemaisele tarvitamisele, seepärast pole ka midagi erilisel kurta. Kui ühel on nappus, on teisel jällegi ülejääke. Väiksema saagi tõttu on ka leivaviljade hinnad paranenud ja seega põllumehe töövaev paremini tasutud. Leivavilja hind ei või tõusta ka ülemäära kõrgele, siis muutub ta ostjale raskelt kättesaadavaks ja mõjutab elukalliduse tõusu. Selle ärahoidmiseks ongi valitsusasutused asunud kontakti leivatöösturitega, et mitte aasta leivahinda tõusta ülemäära kõrgele. Riigil on ka küllalt abinõusid leivahinna reguleerimiseks ja juhul, kui leivatöösturid peaksid spekulatiivselt kergitama hindu, võetakse vastavad abinõud kasutamisele. Rukkihinna tõusuga kaasas hakkasidki leivahinnad tõusma ja tõusid mõnel pool põhjendamatult kõrgele. Nüüd on aga juba valitsuse vahelesegamise mõjulisel leivahindu alandatud.

Samuti nagu leivaviljaga, loodame ka söödaviljaga rahuldada omamaa tarvet. Odrasaak kujuneb käesoleval aastal ligikaudu 958.000 kv., s. o. 17% madalam möödunud aasta saagist, kuid suurem nii mõnegi kehva aasta saagist viimasel aastakümnel. Nii oli alles 1933. a. odrasaak 812.000 kv. Kaerasaak kujuneb ligikaudu 1.370.000 kv., s. o. 14% madalam möödunud aasta saagist, kuid suurem paljude eelmiste aastate saakidest. Vähem kui käesoleval aastal oli kaerasaak 1933. a., 1932. a. ja ka paljudel varem aastail viimasel aastakümnel. Segavilja loodetav saak tõuseb 900.000 kv., olles 13% madalam möödunud aasta saagist, kuid tunduvalt suurem sellele eelnevate aastate saakidest. Kartulisaak tõuseb ligikaudu 8.000.000 kv., seega 10% madalam möödunud aasta saagist.

Söödaviljade vähemsaak annab end teravamalt tunda kui leivaviljal, sest loomade arv näitas suvisel arvestusel suurenemist, võrreldes eelmise aastaga. Et söödaviljade saak kujuneb vähemaks, on möödapääsmatu loomade arvu vähendamine. Kuna peale söödaviljade saagi ka heina- ja põhusaak oli tunduvalt väiksem, peab vähendama veiste arvu. Veiste

arvu vähendamine on ka käsil, kuna laatadel on veiste pakkumine suur, mistõttu ka hinnad langenud. Veiste arvu vähendamine on põllumehele küll vastu tahtmist, kuid see on paratamatu, kuna see ei vii meie talusid siiski raskustesse, sest veiste arv oli käesoleva aasta arvestusel suurem kui kunagi varem, seepärast on ka võimalus nende arvu vähendada, ilma et see muutuks hävitavaks majapidamistele.

Põllumajandussaaduste hinnad on aga käesoleval aastal peagu täiel rindel paranenud, seetõttu ka talundite rahalised sissetulekud. Ühtlasi on ka põllumajandussaaduste turustamine muutunud hõlpsamaks, mispärast talusaaduste müük on kergem kui varem aastail. Nii on käesoleval aastal või ja sealihä turustamine teostunud suuremate raskusteta. Peekoni eksport on küll takistatud kontingentidega, kuid peale seda on sigadele leitud turgu Saksas (elussigadena) ja Nõukogude Venes (sugusigadena). Või järgi on kogu aasta olnud hea nõudmine ja käesoleva aasta väikeeksport seniseni, s. o. 10 kuu jooksul, ületab möödunud aasta samaaegse väljaveo 14.161 tünniga ehk 8,1%. Piimasaadusist on ka juustueksport teinud edusamme. Aasta algusest kuni 1. novembrini on juustu veetud välja 63 tonni möödunud aasta 34,3 tonni vastu, seega juustu väljaveo on suurenenud 84% võrra.

Rahataimeks käesoleval aastal on muutunud lina. Kuna linahinnad on maailmaturul head, siis on seetõttu ka väljavaated lina alal head. Lina külvati kevadel umbes 8 tuhat ha rohkem kui möödunud aastal ja saagilootused on üldiselt head, mispärast väljavaated sellelt seisukohalt on väga lootusrikkad. Käesoleva aasta kiusaak võib tõusta 11.000 tn, mis on ümarguselt 3,5 tuhat tn suurem möödunud aasta kiusaagist. Möödunud aastal andis linaeksport sissetulekuid meie põllumajandusele ligikaudu 6 milj. kr. Käesoleva aasta loodetava suurema kiusaagi tõttu võime loota ligi 3 milj. kr. suuremat sissetulekut linast; nii võiks arvestada rahalisi sissetulekuid linast käesoleval aastal ligikaudu 9 milj. kr.

Nagu ülaltoodud kokkuvõttest näha, on käesoleva aasta põllumehele olnud võrdlemisi raske, kuid hoolimata sellest pole liigseks kurtmiseks siiski põhjust, sest viljasaagid küündivad üleriiklikus ulatuses siiski selleni, et on võimalik omamaa toodanguga tulla välja. Kuigi üksikud talud peavad oma karjaarvu tunduvalt vähendada ja teised teravilja alal tegema juureoste, siiski sünnib see ainult osaliselt. Üldiselt jätkub aga meie põllumeeskonnas küllalt usku ja lootust oma võimeisse, mispärast polegi kuulda liigseid hädaldamisi. Hea usk ja lootus paremasse tulevikku ongi meie põllumehe üheks positiivsemaks küljeks, ja mitte ainult põllumehe, vaid, laiemalt väljendades, kogu meie rahva positiivsemaks küljeks. Usk ja lootus paremasse tulevikku olid ka meie iseseisvuse kõige kindlamaiks pantideks; kuna reaalne jõud algul puudus, siis valitsev hädahoht virgutab ühistööle, ühte hoidma ja see kandis meid võidule. Praegu on meil aga peale usu ja lootuse ka reaalne ja küllaltki organiseeritud jõud, mis aitab meid üle ka suuremaistki raskustest, siis ammugi saab üle ka põllumees neist ikalduskahjustest, mis teda käesoleval aastal on tabanud.

P. K.

// ÜHENDUSES ON JÕUD

Latvia vabariigi iseseisvuse 17. aastapäevaks

A. KWIESIS,
Latvia vabariigi president

18. novembril s. a. pühitseb meie lõunanaaber ja liitlane Latvia oma iseseisvuse 17-dat aastapäeva. Nagu kõikidele noortele riikidele, on kogu see aeg olnud ka läti rahvale, eriti aga ta juhtidele, pingutusi nõudvaks rühkimiseks väikestest oludest avarustele ja paremus-tele. See visa püüe ei ole jätnud avaldamata viljakaid tulemusi, mille tõendajaiks on tänapäeva Latvia maa ja rahva kultuur, riiklik elu ning suhted teiste rahvaste ja riikidega.

Ajalugu on juba igivanast ajast sidunud eestlasi ja lätlasi. Ta on mõlematele rahvastele

annud palju ühiseid rõõmu-, kuid ka murepäevi. Kõrvuti rahvastena olime kord vabad. Pea-aegu üheaegselt olime sunnitud võtma vastu ja sallima oma isade maadel võõraid võimutsejaid. Ühtaegu algas mõlemate rahvaste juures vaimne kui ka majanduslik ärkamisaeg.

Ajaloolisest ja kustumata vabadusihast virgutatuna kasutasid mõlemad rahvad suure Venemaa murranguaastate võimalusi poliitiliselt taaselustumiseks. Kaalule pannes kõik võideldi ja tuldi võitjaks.

Nüüd oleme võinud juba 15 aastat elada edasiarendamist võimaldavat rahuaega ja 17 aastat olla ise endi määrajad. Ka siin on jäänud püsima vana ajalooline koostöö ja tõekspidamine, et ü h e n d u s e s o n j õ u d. Selle ametlikuks välistunnuseks on poliitiline liit, kuid selle sisu on palju sügavam. Suurte rahvaste liitlikkus ja omavaheline läbikäimine teostub peaaegselt juhtide koostöö ja nende poolt ettevalmistatud asjale kasulike ringide vastastikusel läbikäimises. Teisiti on see väikeste rahvaste juures, eriti aga maade juures säärase geopoliitilise asendusega nagu on Latvia ja Eesti.

Mida vähemad maastaabid, seda tihedam peab olema koostöö, mille teostamisele rakendatagu võimalikult enam rahvast. Seda tingivad ühine olustik, väikerahvaid alati varitsev ühine hädadoht ja ühised huvid. See on naaber-rahvaste ühine ülesehitamistöö, kuid ühtlasi ka ühine olemasoleva kaitse töö.

Läti-Eesti senise koostöö alal on meie praegune põlv annud oma parima ja on mitmekülg- selt üles näidanud suurt ettevõtlikkust ja pidevat taht. Et see nii edasi kestaks ka tulevikus, tuleb selle tõekspidamise vaimus kasvata- da ka mõlemate maade noorsugu ning aegsasti viia neid tihedasse ühendusse ja läbikäimisse.

Paljude teiste organisatsioonide hulgas, kes edendavad tänuväärselt koostööd liitnaabrite Läti ja Eesti vahel, on üheks kandvaimaks teguriks püüdnud olla ka mõlemate maade vaba- tahtlikud kodukaitse organisatsioonid — Lat- via aizsargide liit ja Eesti kaitseliit.

Iseseisvuspäeva puhul soovib Eesti kaitse- liidu pere liitrahvale ja ta vabatahtlikule kodu- kaitsele südamest õnne ja kestvate edu tuleviku ettevõtteis.

11. november 1918 — Poola taassünd

Prof. J. MOSCICKI,
Poola vabariigi president

11. novembril 1918. a. hommikul kell 6 kirjutas Saksa riigisekretär Erzberger marssal Fochi ja admiral Wemysi juuresolekul alla läänepoolsele Compiègne'i metsas relvade vaherahule. See oli keskriikide tingimusteta kapitulatsioon; see oli Saksa ligi viis aastakümnet kestnud imperialistlik-militaristliku režiimi kokkuvarisemine.

Kapitulatsiooni punkt 12 lausub: „Idas tuleb väed tõmmata tagasi 1. augusti 1914. a. piiri taha.“

Aura jõe ja Saima järvede joonelt kuni Musta mereni — kogu Kesk- ja Ida-Euroopa vahelistel aladel — algab preisi löödud militarism taganema. See oli ühtlasi kõikide rõhutud ja vägistatud rahvaste kevad.

Sel päeval pöördus Magdeburgi vanglast tagasi kodumaale Poola Kalev — marssal Josef Pilsudski —

oma rahval' õnne tooma,
Poola kodu uueks looma!

Sel puhul vabanes vanas Varssavis 123 aastat alla surutud rõõm ja juubeldus. Vana Jagellonide, Stephan Bathory ja Thaddeus Kosciuszko Poola elustus uuesti.

Marssal Pilsudski oli näinud varakult ette Poola iseseisvumise ja ta asus varakult looma kaadrit poola rahvusarmeele. 1908. a. pani ta aluse Lvovis poola kütirühmadele. Maailmasõja avamänguks oli neist kujunenud leegionide brigaad.

5. augustil kuulutas Austria-Ungari Venesõja ja järgmisel päeval tungis Pilsudski oma kütipataljonidega Poola põlise vaenlase ja ikestaja Venemaa vastu. Nii õilsaid algeid ei näe iga kodumaa oma poegadelt.

Sõja kestes oli kasvanud Poolas niigi suur Pilsudski isik veel suuremaks. Ta muutus keskriikidele otse ähvardavaks, mispärast ta ka vägivaldselt eemaldati kodumaalt ja suleti Magdeburgi kindlusse.

Maailmasõja lõppjärgul ühes rahvaste enesemääramise õigusega lõi läbi Poola iseseisvuse idee. 8. jaanuaril 1918. a. nägi Wilson oma läkituse 13. punktis etnograafilistes piirides iseseisva Poola jaluleseadmise.

6. novembril tunnustas U.S.A. oma iseseisvuse eest võitleva Poola rahvusarmee de facto.

11. novembril 1918. a. murdusid välistõkked. Pilsudski pääsis oma elutöö juure tagasi. Algas sõda kommunistliku Venega. Lühikese ajaga kujunesid Galiitsias loodud leegionid tsentraalideks, kelle ümber kujunes miljoniline poola rahvusarmee.

Sakslane ei mõtelnudki tagastada Poolale ta Poseni provintsi. Kaks päeva hiljem, 13. novembril, algas poola armee oma põlise maakonna Poseni okupeerimist, mis viidi lõpuni 12. detsembril Poseni linna vallutamiseks.

1919. a. ei olnud N. Vene sõjajõud Poolale väga kardetavad, kuna need olid killustatud paljudel rinnetel. 1920. a. alul vabanesid need mujalt ja asusid koondatult Poola vastu. Augustis 1920 muutus Vene oht Poolale kriitiliseks. Geniaalse väejuhina lõi marssal Pil-

UUDISEID

MEIE PURILENNUHARRASTUSE ALALT

PURILENNUK „CZAJKA“

Eestis ehitatud purilennukite pere suureneb lähemal ajal ühe uue tüübi võrra. Nimelt on praegu aset leidvail kaitseliidu purilennu instruktorete kursustel muu seas nähtud ette ka purilennukite tegelik ehitus kursustest osavõtjate poolt. Kavatsusel on kahe purilennuki ehitus: üks „Wrona-bis“-tüüpi ja teine „Czajka“- (loe: čaika) tüüpi. „Wrona-bis“-tüüp on Eestis juba tuntud, sest seda on ehitanud meil mitmed purilennugrupid. Seevastu tuleb „Czajka“-tüübiline purilennuk Eestis nüüd alles esmakordselt ehitamisele.

Purilennuk „Czajka“ on konstrueeritud samuti poola inseneri A. Kocjan'i poolt nagu purilennukid „Wrona-bis“ ja „Komar“ (Sinilind). Tehnilised andmed „Czajka“ kohta on järgmised: laius (tiibade pikkus) 11,25 m, pikkus 6 m, kõrgus 1,55 m, tühikaal 94 kg, kandepindala 15,53 rm, tiiva külgede suhe 8,2, kandepindala koormatus 10,4 kg/rm, kallaktüüride pindala 2,6 rm, pöördetüüri pindala 1,05 rm, kõrgustüüri pindala 1,2 rm, tugevuse tagavara-tegur lennus 7, minimaalne lennukiirus 10,5 m/sek = 38 km/t, minimaalne langemise kiirus 0,95 m/sek, lauglemisnurga suhe (finess) 13,5.

See on mõeldud õppelennukina kuni B-liigini lausikmaal ja kuni C-liigini mägisel maastikus kui ka treeninglennukina pärast C-liigi eksami sooritamist.

Vastavalt ülesandeile on see mõõdetult võrdlemisi väike, kergesti juhitud ja kaalub vähe, ehkki on küllalt tugeva ehitusega.

Tiivad moodustavad pealtvaates nelinurga kumerate otstega. Profiil on konstantne. Tiiva pealanžeron moodustab koos nina vineeriga kessooni. Kere külge on tiib kinnitatud 3 poldiga. Tiibade toed on terasest. Kere eespool, kus asub lenduriiste, on ümbritsetud vastavalt profileeritud gondliga. Gondel on kaetud riidega. Kere tagumine osa moodustab raami terastrossidest diagonaalidega. Stabilisaator on kaetud vineeriga ja toetatud. Stabilisaatori mõlemad pooli on võimalik klappida kokku, ilma et neid tarvitseks kere küljest võtta lahti, seeläbi on kergendatud purilennuki transporteerimine. Maabumistõugete tasandamine on teostatud normaalselt — kummirõngastega.

Poolas on selle purilennukiga saavutatud häid tagajärgi. Mägisel maastikus on sellega sooritatud mitukümme purilendu, kestusega üle 4 tunni igaüks. Pikim lend on kestnud 7,5 tundi.

Hiljuti, k. a. oktoobrikuus, sooritas ta Poolas 50-km lennu, saavutades 1500 m kõrgust pealpool starti.

Väljaõppel lamedal maastikul on ta autošlepi tõusnud 250 m kõrgusele ja šlepi vabanedes lennanud kuni 4 minutit.

sudski 14.—17. augustini enamlaste armee Varssavi alt taganema. Need päevad otsustasid sõja Poola kasuks. Sõda lõppes Riia rahuga märtsis 1921. a.

Ühtlasi huvistus Poola väga oma irredentaladest. Poseni provints vallutati taas. Augusti teisel poolel 1920. a. tõusis Ülem-Sileesia poolakate vabadusvõitlus, mille tulemusena mõned maa-alad ühinesid Poolaga.

1921. a. märtsis võeti ette Ülem-Sileesia 17 maakonnas ja linnas plebistsiid, mis jättis provintsi Saksale (hääli oli Saksale — 709.348, Poolale — 479.747). 1. mail tõstsid mõned Ülem-Sileesia puht-poola maakonnad mässi Saksa vastu, kuid see ei suutnud enam lõplikult parandada olukorda.

Nüüd on möödunud üle poolteise aastakümne Compiègne'ist. Kui Poola nii Eestigi on võidelnud iseseisvaks oma rajad. Ja töö jätkub rahvusriikide heaolu ning õitsengu loomisel. Ühine saatus ja ühised võitlused ning va-

nad ajaloolised meeldivad traditsioonid on lähendanud Eesti ja Poola üle tavaliste viisakuspiiride sõbrussuheteni. Need arenegu ja tihenegu teadmises, et meile võib saatus anda veelgi ühiseid vaenlasi ja luua ühiseid raskusi.

Kuid see aasta on Poola leina-aasta: 12. mail lahkus igavikku Poola uuestilooja marssal Pilsudski. Kui Visla kallastel levis sügav lein, siis tundis iga eestlane, et on lahkunud üks suurimaid kaasvõitlejaid rahvaste õiguste sõjatandriit.

Kui mainida Poolat, siis assotsiatiivselt meenub ka marssal Pilsudski nimi. Temaga ühes meenub ka teisi rahvusriikide eest võitlevaid nimesid, nagu Th. Kosciuszko, Garibaldi, G. Washington, O. Cromwell ja teisi. Need olid mehed, kes ei vaja biograafe. Nende elulugu on nende kodumaa saatus.

17. aastapäeval õnniteleb iseseisva Eesti kaitseliit iseseisva Poola vabatahtlikku Küttide Liitu.

KROONIKAT

4.—6. oktoobrini peeti Tartus Eesti-Soome 8. üliõpilaspäevad. Päevade ametlikus osas oli vastastikune informatsioon, edaspidine hõimutöö suund, liivlaste olukorra parandamine ja muud aktuaalsemat. Peale ametlike vastuvõttude riigivanema ja Tartu linnaapea juures korraldati mitmed seltskondlikud koosviibimised ja ball ohvitseride kasiinos.

4.—6. oktoobrini pühitses Tartu „Vanemuise“ selts oma 70 aasta juubelit. Reede õhtul oli noorsooõhtu, kus kanti ette Mait Metsanurga dramatiseering „C. R. Jakobson“. Laupäeval korraldati perekonnaõhtu. Haritipuks kujunes pidulik aktus pühapäeval, millest võttis osa vabariigi valitsuse liikmeid, eesotsas peaministri asetäitja K. Eenpaluga.

6. oktoobril, seoses „Vanemuise“ juubeliga, avati Tartus Peetri kalmistul mälestussammas vabadussõjas langenud „Vanemuise“ näitlejale Libesele ja Tartu kooliõpilaste vabatahtl. pataljoni 2. roodu ülemale. Avamist toimetab peaministri asetäitja K. Eenpalu.

5. oktoobril avati Tallinnas Kunstihoones kunsti aasta-näitus. Avamine toimus suure pidulikkusega vabariigi valitsuse liikmete, diplomaatliku korpuse ja eesti kunstitegelaste juuresolekul. Näitusele oli esitatud 206 tööd 72 autorilt.

8. okt. astus kokku esimeseks koosolekuks majajärgi koda. Koja esimeheks valiti J. L. Jüris.

9. okt. hukkus Soome lahes „Aero“ reisilennuk ühes nelja reisijaga, lenduri ja mehaanikuga. Kaks hukkunuist olid eestlased, meeskond soomlased, ülejäänud olid välismaalased.

12. okt. oli kokkupõrge Mandžukuo ja Nõukogude Vene piiril relvastatud vene piirivalvepatrulli ja jaapanlaste vahel. Kokkupõrkel said mõned surma ja haavata.

14.—19. okt. viibis kaitseväge ülemjuhataja kindral J. Laidoner külaskäigul Soomes. Helsingis, kuhu sõideti torpeedopaadil „Sulev“, võeti ülemjuhataja vastu ka Soome presidendi poolt. Pikem ringsõit teostati Kesk- ja Ida-Soomes Viipuri, Lappeenranta, Karjala nina ja Imatra kaudu, kus tutvuti Soome kaitseväge eluga. Vastuvõtt oli igati sõbralik ja soe. Sel reisil kohtas ülemjuhataja esimest korda ka Soome vabadussõja ülemjuhataja Mannerheimiga.

15. okt. suri Moskvas Eesti tänapäeva suurim kujur Jaan Koort. Kadunu oli veidi üle aasta N. Vene suurimates keraamikatehastes Moskva lähedal tehniliseks direktoriks.

15. okt. alates peavad kohtunikud ja advokaadid kandma kohtus talaare ja barette. Erand on tehtud ainult vann. adv. abidele, kes võivad esineda mustas sakkooülikonnas.

20. okt. pühitses „Estonia“ selts oma 70. sünnipäeva. „Estonia“ ajalugu on osa eesti rahva võitlusest

ja saavutustest omakultuuri ja rahvuslikkuse alal, seejärel kujunes ka tema juubel rahva juubeliks. Pühapäeval korraldati pidulik aktus kontsertsaalis, millest võttis osa vabariigi valitsus eesotsas riigivanema K. Pätsiga, välissaadikuid, konsuleid ja tulvil saal rahvast. Õhtul oli pidulik teatrietendus ja kontsert, millele järgnes raut.

20. okt. suri desarmeerimiskomisjoni esimees Arthur Henderson. Kadunu oli viimase aja Inglise suuri riigimehi ja aateline rahupooldaja, kelle ideaalid purunesid veel enne ta surma Saksamaa relvastumise ja Itaalia-Abessiinia sõja puhul.

24. okt. esitas uus Itaalia saadik Vincenzo Ciconardi oma volitused riigivanemale Kadrioru lossis.

24. okt. saabus Tallinna kuulus Prantsuse ookeanilendur Costes, peatudes siin paar päeva.

Tänavune kuldmedal otsustati anda parima sportliku saavutuse eest Eesti laskur-rahvusmeeskonnale Roomas saavutatud maailmameistri tiitlite ja teiste heade lasketagajärgede eest, millega Eesti tõusis parimate laskurrahvuste hulka maailmas.

29. okt. peeti Tallinnas 1905. aasta ohvrite mälestusaktus, mis kujunes suure rahvahulga osavõtul suureks isamaaliseks meeleavalduseks.

31. okt. astus kokku esimene Eesti ev.-luteriusu kirikukogu. Enne kokkutulekut peeti pidulik jumalateenistus Toomkirikus ühes praostite ametisse õnnistamisega. Kirikukogus tulid valimisele juhatus ja valijad komisjonid; arutusele tulid aruanded, eelarved ja muud jooksivad küsimused.

Itaalia-Abessiinia rindel valitses kuni 1. nov. enamjaolt vaikus. On märgata palavikulisi vägede koondamisi mõlemal pooltel, mis näitavad, et lähemal päevil on oodata suuremaid operatsioone. Oktoobri alul alanud itaallaste pealetungile, mis arenes päris korralikuks kuulutamata sõjaks, vastas neegus üldmobilisatsiooniga. Itaallasi häiris nende saadiku ja sõjaväelise esindaja vangistamine. Esimese suure hooga vallutasid itaallased Adua, hiljem Aksumi. Adua vallutamise tasus Mussolini itaalia rahvale ajaloolise auvõla — kaotatud lahingu Adua all 1896. a. Abessiinat nõrgendavad sisemised omavahelised tülid ja ülejooksimised. Neeguse väimees ras Gugsä läks oma meestega üle itaallaste poole, kus ta nimetati Tigre kuberneriks. Sääraseid ülejooksikuid oli palju. Inglismaa sulges oma laevastikuga mõlemad Vahemere uksed: Gibraltari ja Suezit, valvates hoolega nendes liikumist. Rahvasteliit tunnistas Itaalia kallaletungijaks ja otsustas võtta tarvitusele sanktsioonid: eeskätt rahanduslikud ja majanduslikud. Osa Rahvasteliidu liikmeid on asunud nende teostamisele, keeldes Itaalia kaupade sisseveo, oma kaupade väljaveo Itaaliasse ja laenude andmise. Inglismaa tühistas pealeselle veel relvade väljaveo keelu Abessiiniasse.

ABESSIINIA-

ITALIA

SÕDA

Itaalia vahipost

Abessiinlane luurel

Kaugel Aafrikas kestab sõda juba teist kuud. See on meist ääretult kaugel, teame vaid telegrammide kaudu, et kusagil on jälle puhkenud sõda. Oieti ei võiks see sõda meile avaldada mingit mõju ega kedagi häirida, kuid ometi on inimesi vallutanud sõjapsühhoos.

Millest on säärane nähtus tingitud?

Kas sellest, et sõda tõmbab inimesi, või pole viimaste sõdade järellained veel vaibunud ja kuuldes nüüd jälle sõjast manab see teade inimesis esile sõjaajastule omase energiapurske, või on kogunenud palju sõjaenergiat? Kes teab.

Imestamisväärselt näidatakse küll suurt huvi sõja vastu. Tuletame ainult meele neid päevi, millal telegraaf tõi esimesi teateid sõja algusest. Kohe tekkis inimesis suur elevus: ajalehtede müüjaile joosti otse tormi, reklaamakende ees tekkisid alatised inimeste jõugud, kes suure huviga jälgisid teateid. Teated ise olid võimatuseni üksteisele vastu käivad ja sisaldasid enam vassingulist kõmu kui tõtt!

Kõikjal kõneldi vaid sõjast. Kohtas keegi tuttavat, kas tänaval, äris või turul, oli ikka sõda esimeseks kõneaineks!

Lühikese ajaga siginesid uued lööksõnad, nagu: „Oled ikka va' Mussolini, käitunud nagu neegus; vaata, et sulle ei tehta Abessiiniat!“, ja kui kellegi käitumine oli ebakorrekne, nimetati teda ras Gughsa'ks.

Isegi lapsi on vallutanud sõjapsühhoos, sest mängitakse Itaalia-Abessiinia sõda.

On küll maailmas üks liik inimesi, kellele sõda on „teretunud“. Need on sõjaaegsed kaubitsejad ehk „haid“.

Esirinnas sammuvad siin relvadega kaubitsejad.

Neile on avanenud nüüd suured teenimisvõimalused. Kuna riikidel enestel ei ole mõnedel põhjustel sünnis relvi müüa, siis soovivad need tehingud need suured „haid“.

Suurtele järgnevad väiksemad, ja nii käib see spekulatsioon sõja tõttu!

Ka need kõmuteated on omast kohast säärane äri-line üritus. Telegraafiagentuurid paiskavad meelega neid kõmuteateid maailma (ka neil teatel on oma otsarve ja see sünnib kindlasti kellegi huvides).

Ajalehed toovad need teated ära — ja lehtede tiraaž tõuseb, äri läheb hästi, öeldakse ainult.

See on nakkav. Ka väikekaupmees püüab teenida, kas või lisades mingi aluseta oma kaubale sendi või enam.

See kõik on saavutatud ainult sõjapsühhoosi mõjul.

*

Raske on kodanikul, kes sõjaasjandusega ei ole küllalt tuttav, ajalehtede teateist saada enam-vähem tõtruud ülevaadet. Ei ole ka näha, et pragune Abessiinia-Itaalia sõda peatselt lõpeks, seepärast püüab „Kaitse Kodu!“ oma lugejaid lühidalt tutvustada üldise olukorraga ja sõdivate poolte jõudude, sõjatingimuste ja erinevustega.

Sõja põhjusi.

Kõigepealt peab nimetama Itaalia jõu tõusu. Itaalia riik ei ole kunagi olnud nii tugev kui just käesoleval ajal. Itaalia rahva arv kasvab suure kiirusega. Ema-
maa vaene pind ei suuda kõiki ammugi enam toita. Aastakümneid on itaallased sunnitud välja rändama. Kuid väljarändajad, sattudes võõrastesse riikidesse, lähevad kodumaale kaotsi. Itaalia, astudes maailmasõtta liiduriikide kaaslasena, tegelikult aitas nad võidule. Oleks ta jäänud, nagu ta tegelikult oligi, keskriikide lepinglaseks, siis oleksid liiduriigid vaevalt sõda võitnud. Kannud maailmasõjas raskeid kaotusi, jäi ta saagijagamisel nagu unustusse. Talle anti kõlbmatud kõrved. Nüüd, tundes oma tugevust ja eluruumi vähesust, asus ta oma jõul asja korraldama.

Ka omakordne raske kaotus Abessiiniale nõudis revanši. Aafrika enam-vähem kõlvulised maa-alad on teiste Euroopa suurriikide poolt ammugi okupeeritud, ainult Abessiinia on veel jagamata.

Kes valitseb Etioopia kiltmaad, see valitseb ka kogu ümbruskonda. Egiptus ja Sudaan on sõltuvad Etioopia hiigla vetetagavaradest. Sobati, Sinise Niiluse ja Atabava jõgede veerikkus oleneb siit. Juhtides Tana järve vee äravoolu mujale on mõne aja jooksul õitsev Egiptus kõrb. Ka Sudaaniga pole lagu palju parem.

Abessiinat on võimalik muuta niisutussüsteemide läbi maailma viljarikkaimaks maaks. Siin võib peaaegu püramatul hulgal kasvatada puuvilla, nisu, tubakat, kohvi, teed ja ka kautšukki.

Abessiinia maapõues peituvat rikkaid kallismetallide, raua-, vase-, tina- ja kivisöölademeid.

Ammusest ajast on Abessiiniast huvitatud peale itaallaste prantslased, inglased ja ameeriklased. Seal on suurriikide huvide ristlemiskoht, ja Itaalia tahtis teistest jõuda ette.

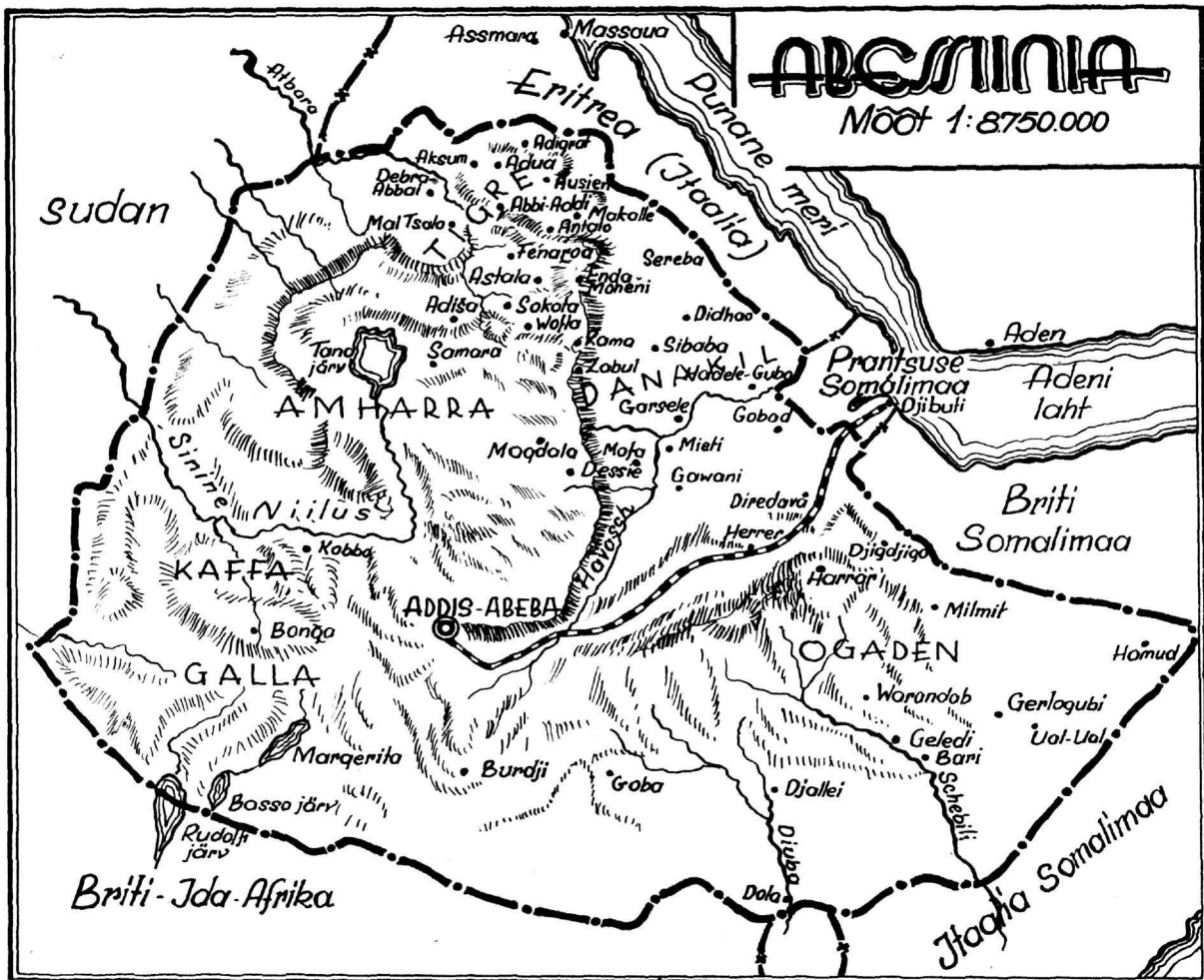
Lühidalt kokku võttes on need peapõhjused selle sõja tekkimises.

Itaalia sõjabaasid.

Itaalia ületab mitmekordselt oma vastase inimeste, majandusliku tugevuse, relvade, tehnilise varustuse kui ka sõjaväelise väljaõppe poolest. See suur ülekaal ei kindlusta talle siiski aga vastuvaidlematut edu.

Eriti raskeks teeb talle sõja see asjaolu, et sõja-
piirkond on kaugel kodumaast ja on kahes eraldatud suunas. Pealegi need kõrvetaolised asumaad ei suuda midagi anda sõjaväe varustamiseks, kõik tuleb emamaalt vedada järele.

Ka ei või ta kodumaalt kuigi suuri vägesid paisata

Aafrikasse. See võiks Itaaliale kujuneda saatuslikuks. Pärismaalasist moodustatud üksusi ei tohi ka kuigi palju usaldada, tuleb ju neil võidelda hõimudega.

Suure tähtsuse omavad Itaalia asumaade sadamad ja kasutuskõlvulistena võib kõne alla tulla ainult kolm sadamat. Neile tuleb rajada sõjategevuse baasid. Need on Massaua ja Assabi sadamad Punase mere rannikul ja Mogadišo India ookeani rannikul.

Massaua asetseb Eritrea põhjaosas. Siit viib raudtee kuni Asmara linnani ja sealt viivad võrdlemisi korralikud teed Abessiinia põhjapiirini.

Assab asetseb Eritrea lõunaosas. Siin aga algab varsti kohe tulikum Danakili kõrb ja selle läbistamine on raskeimaid maailmas. Ja lõpeb Etioopia kiltmaa jalal, mille seinad kergivad püstloodis üles ja mis on kohati kuni 3 km kõrgused.

Mogadišo asetseb Itaalia Somaalimaal. Ka siit viib raudtee Abessiinia lõunapiirini Lughj linna. Et Abessiiniat vallutada, on vaja tungida Etioopia kõrgele kiltmaale, kuid ka siin tuleb läbistada 600—700 km raskesti läbistatavat poolkõrbe.

Itaallasile on tähtis lõigata ära Djibuti-Addis-Abeba raudtee. Selleks võib baasidena kasutada kas Assabit või Mogadišot. Raudtee äralõikamise peamine tähtsus seisab selles, et takistada sissevedu Abessiiniasse.

Kõige soodsam baas ja pealetungi lähtekoht on ikkagi Massaua-Assmarast Adigradi ja Adua peale, ja seda teed on Itaalia peajõud seni kasutanud.

Eriti suuri raskusi sünnitavad kliimaatilised olud. Ekvaatori läheduses on kuumus väljakannatamatu. Et pääseda vaenlase elukeskuste lähedale, tuleb läbistada sadasid kilomeetreid veeta kõrbi. Ületades kõrved jõutakse Abessiinia loomuliku kindluse jalale, s. o. Etioopia platooni. Selle servad on peaaegu püstloodis, üles pääseb vaid keeruliselt kitsaid orge ja mäekeerde mööda. Siin puuduvad säärased teed, kus võiksid liikuda moodsad relvad. Õhk on mäekeerdudes aga üliniiske, siin pesitsevad eurooplasile ülihädaohtlikud troopikahaiguste pisilased.

Abessiinia loodus ja kliima on need, mis tasandavad ammu, oda ja tulelukuga püssi võimete allajäämist moodsaile kuulipildujale, kahureile ja tankidele.

Itaalia arvestab Abessiinia sisemisi vastolusid, kuid kui suuri lootusi see arvestus täidab, see on muidugi selgusetu, oleneb palju Itaalia propaganda tõhususest.

Rahvasteliidu poolt maksmapandud sanktsioonid ei näi Itaaliat suurt heidutavat.

Paljud riigid on majanduslikult tugevasti Itaaliaga seotud ja lõpetades kaubandusliku ja rahandusliku läbikäimise Itaaliaga kannaksid nad suuri kahjusid, millega nad ei taha ega võigi leppida, ja see asjaolu sunnib neid otsima kõrvalisi teid oma kaupade müügiks.

Pigemini on sanktsioonidel rohkem moraalne kui tegelik tähtsus. Ka Eesti kui Rahvasteliidu liige on kohustatud ühinema sanktsioonidega. Rahvasteliidu otsuse kohaselt keelis ka Eesti relvade väljaveo Itaaliasse. Loomulikult see Itaaliat ei häiri!

Abessiinia.

Abessiinia kogusuurus on ümarguselt 1.120.000 km². Seega on ta Eestist umbes 24 korda suurem. Sel hiigla maa-alal elab umbes 11 miljonit elanikku, mis aga ei moodusta rahvuslikku tervikut. Ka poliitiliselt ei ole ta tervik ega üheõiguslik. Valitsevaks, s. o. härrasrahvaks on semi tõugu amharad (abessiinlased), arvult peaaegu 4 miljonit. Nad elavad Amhara (Etioopia) kiltmaal. Lõunas ja edelas elavad hami tõugu gallad — üle 4 miljoni, mererannikul asuvad gallade hõimud danikelid ja somaalid — umbes 1,5 miljonit, ja kagus umbes 1,5 miljonit pärisneegreid.

Abessiinias valitseb veel feodaalsüsteem. Keiser Halie Selassie on nimeliselt küll ülemvalitseja ja temale allub ametlikult 6 ras'i ehk kuningat, üks emiir, üks sultan ja 14 provintsi valitsejat. Nagu keskajal Euroopas, ei ole ka nüüd Abessiinias keisril sugugi kerge neid feodaalvürste painutada oma tahte alla. Igal valitsejal on oma sõjavägi ja nende suhtumine keisrile ei olnud pahatihti sõbralik.

Aafrika rahvaste suhtumine usule on väga tugev ja anduv. Ka sellest küljest ei saa Abessiinia kiidelda. Härrasrahvas — amharad — kuhu kuulub ka keiser, tunnistab end Etioopia ristiusuliseks. See on omapärane segu risti-, juudi ja muhamedi uskudest ja vanast egiptuse kultusest. Pealeselle on seal palju muhameedlasi ja ka teisi usulahke.

Säärane killunemine ei ole Abessiiniale kasuks, aga suurt kasu ei maksaks Itaaliale sellest lootagi, sest nagu ajalugu on näidanud, unustavad Abessiinia rahvad oma sisemised hõõrumised välisvaenlase esilekerkimisel ja astuvad ühiselt ähvardava hädaohtu vastu.

Ka nüüd töid telegrammid teate, et mõjuvõimsaim feodaal on leppinud keisriga ja asunud oma suure sõjaväega sõjateele.

Sõjavägi.

Abessiinia sõjavägi jaguneb kolme liiki: alatine, umbes 100.000 meest, varustatud moodsate relvadega ja hea väljaõppega, mis seisab keisri otseses käsutuses ja millele tuginebki keisri võim.

Siis on varuväed, kes elavad küll kodus, aga käsku saades on iga silmapilk kohustatud ilmuma sõjaväkke, umbes nagu vanasti Venemaal kasakad.

Kolmandaks ning arvurikkaimaks sõjaväeks on sõjategevusele kõlvuline meessugu.

Iga abessiinlane on sõdur, heade võimete ja suure vastupidavusega sõdur, kes sõda peab ainsaks õilsaks tegevuseks.

Arvestades Abessiinia rahvaarvu, võib ta mobiliseerida 1—1,5 miljonit sõdurit.

On selge, et Abessiinia ei ole võimalust säärast armeed varustada moodsate relvade ja laskemoonaga. Sõja ajal arvati, et 300.000 abessiinia sõdurit on varustatud moodsate püssidega. Lisaks püssidele arvati nende kuulipildujate arvu 300 peale. Ka 200 kerget mäekahurit kuulus nende varustuse hulka.

On teada, et Abessiinia on vahepeal relvi ja laskemoona ostanud juure, kuid see arv ei või olla suur. Nii tuleb ikka enamikul sõdureist astuda taplusse isadeit päritud relvadega.

Sellest hoolimata on nad siiski kardetavad vastased, sest maastiku iseärasus on neile kasuks ja see võimaldab vaenlasele ootamatult kallale tungida ja talle sünnitada kahju.

Abessiinias ei ole relvatehaseid, on vaid üks laskemoonatehas. Kõik oma lasketagavarad peab ta ostma välismaalt.

Sõja eellood ja ülevaade

Abessiinia saavutas oma iseseisvuse tunnustamise Euroopa suurriikide poolt pärast võitu Itaalia üle Adua juures 1896. a., mis kinnitati rahulepinguga aastal 1898. Sellele lepingule järgnes terve rida lepinguid ja sündmusi, millest teeme lühikese ülevaate:

1906. a. lepinguga tunnustasid Itaalia, Inglismaa ja Prantsusmaa Abessiinia täielist iseseisvust.

1925. a. uuendati seda lepingut Inglismaa ja Itaalia poolt.

1928. a. sõlmiti sõprus-, vahekohtu- ja kaubalepingud Itaalia ja Abessiinia vahel.

1934. a. septembris teatas Itaalia, et ta soovib Abessiinias saada protektoraadi alla ja on otsustanud vajaduse korral tarvitada diplomaatilist kui ka sõjalist survet.

1934. a. 6. XII sündis Ual-Ual'is verine kokkupõrge Abessiinia sõdurite ja Itaalia piirivalve vahel, kusjuures 107 abessiinlast sai surma. Süüdlane pool jäi selgitamata.

1935. a. 29. I oli uus kokkupõrge. Mõlemal pool oli langenuid. Tüli läks Rahvasteliidu lahendamata.

1935. a. 13. III tegi Abessiinia Itaaliale ettepaneku luua erapooletu piirikomisjon, kes selgitaks õige piiri küsimust.

1935. a. 21. III viidi 20.000 itaalia sõdurit Ida-Aafrikasse.

1935. a. 1. VII esitas Inglismaa Itaalia-Abessiinia tüli asjus järgmise ettepaneku: Inglismaa on valmis Abessiiniale oma Somaalimaast loovutama osa ilma vastutasuta, kuid selle eest peab Abessiinia Itaaliale andma maad. Itaalia poolt lükati see ettepanek tagasi.

1935. a. 24. VII Mussolini deklareeris: tüli, mis on alustatud relvadega, tuleb nüüd ka relvadega lõpetada. Itaalia tarvitab radikaalseid vahendeid, et Abessiinialt relvad ära korjata ja vabastada paar miljonit orja. 10 miljonit inimest tsiviliseeritaks, nende maadel viidaks läbi maaparandustööd ja see maa avataks maailma kaubandusele...

1935. a. 3. X. Kõik lepituskatsed jäid tagajärjetuks. Ähvardused sanktsioonidega ei avaldanud mingit mõju.

Mõni päev pärast fašistide suurt paraadi saabusid ka esimesed sõjateated. Sõda sai tõsiasjaks.

Sõjategevuse ülevaade.

Itaalia sõjaliini võib jagada kolmeks rindeks: Eritrea rinne, mis baseerub Massaua-Assmarale; Danakili rinne, baseerub Assabile, ja Somaali rinne.

Kuupalju Itaaliale on sõjaväge Aafrikas, ei ole täpselt teada, aga arvatakse, et koos pärismaalasist väeosadega moodustub umbes 400.000 armeed 4100 kuulipildujaga ja 350 tangiga, kahurite arv ei ole samuti teada. Ka lennuvägi on esindatud võrdlemisi tugevalt. Eriti suur on transport-osakond, mis vajab palju sõdureid, vähendades seega eesliini jõudu.

Millal täpselt algas Itaalia pealetung, ei ole veel selge; ühed teated kõnelevad 2. okt., teised jälle 3. oktoobrist. Aga, kui võtta arvesse, et Itaalia lennukid pidid juba enne üldise pealetungi algust Abessiinia territooriumi kohal käinud olema, siis järelikult vaenutegevus algas tublisti varem. Lennukite käiku või lendu tuleb lugeda samuti vaenuliseks tegevuseks.

Itaalia vägede ülemjuhatajaks on vana koloniaal-sõdur kindral de Bono. Eraldatud Somaali rinnet juhatab kindral Graziani.

Eritrea armeed alustas esimesena pealetungi Senati-Adigrati suunas. Abessiinia väikesed väeüksused ei olnud kuigi suureks takistuseks Itaalia armeele. Nad õieti ei alustanudki lahingut, vaid tõmbusid tagasi. Nii jõudsid Itaalia väed 5. okt. Adigrati ja 6. oktoobril Aksumi ja Adua linna. Viimase omandamist võeti Itaalia poolt nagu suursündmust. Seda „võitu“ tähistati iga viisi. Kuid tegelikult linn langes ju peagu lahinguta itaallastele. 1896. aastal said itaalia väed abessiinlastest siin rängasti lüüa, igatahes „revanši“ siin ei olnud.

Kuu aja jooksul ei ole Eritrea rindel olnud nimetamisväärseid sündmusi. Itaallased on püüdnud oma seljatagust kõvendada ehitades ühendusteid ja luues enam-vähem korralikku rinnet, mis näib jooksvat järgmiselt: Sudaani piirilt Takkaze jõe orgu mööda, Hauzien ja Makalle linnade vahelt Danakili kõrveni Agulo-Sallo joonel. Abessiinlased olevat Makallest lahkunud ja kavatsevat ka selle linna loovutada suurema vastupanuta itaallastele. Võib olla, et linn ongi juba itaallaste valduses.

Abessiinia peaväed on teel Makalle ja Sudaani-Eritrea piirilõigu suunas. Ei ole teada, millal ja kus Abessiinia väed astuvad võitlusse. Igatahes Eritrea rindel on lähemas tulevikus näha ette suuri sündmusi.

Ühel ajal Eritrea armeega alustas Danakili armeed Assalist pealetungi ja vallutas Prantsuse Somaalimaapiiri lähedal tähtsa Mussali mäe. Ka sinne armeed ei ole oktoobrikuu jooksul kuigi palju läinud edasi.

Somaali armeed peajõud asuvad Ual-Uali piirkonnas ja abiväed Dolo Yeti piirkonnas. Siinne tegevus piirdus esialgselt ainult Gorrohendi ja Gerlogubi pommitamisega lennukeilt ja alles oktoobrikuu lõpuks jõudsid peaväed vallutada Gerlogubi ja Callafo.

Abessiinial olevat siin ras Desta juhatusel vägesid umbes 300.000. Viimased teated kõnelevad, et itaalia vägede Dolo grupp olevat läinud aktiivseks ja tungivat edasi, et seega kaitsta peavägede pahemat tiiba.

Kõigil rindeil on märgata elevust, mis ennustab uusi sündmusi.

Harju maleva taassünnist 10 aastat

Riikliku iseolemise alged vabas Eestis ulatuvad lähemasse minevikku. Vabana oleme elanud alles lühikest aega, kuid seda suuremaid saavutusi võime pidada omaks, võrreldes teiste kultuurrahvastega. Meil püütakse küll hoiduda ülistamast oma tegevust, kuid asudes üksikuile asutustele lähemale peame paratamatult tunnustama senist loovat tööd.

Tänapäeval, kus kaugelki ei ole veel kõrvaldatud meie riiklikku sõltumatust ähvardavad hädaohud, on kujunenud meie rahva võimsaks vabatahtlikuks endakaitse organiks kaitseliit. Eestlane on alati lootnud enda peale ja teeb seda ka tulevikus. Kindlaimaks pandiks muretu tuleviku eest on astunud mehed ja naised kokku, olles alati valmis kaitsma vaba rahva suurimat aaret — vabadust.

Tänavu pühitseb Harju malev oma pidupäeva. Moodsustades ainult osa suurest kaitseliidu perest on tema senine töö ja tegevus siiski erinev teiste malevate omast. Olles tihedalt seotud Eesti elu tuiksoonega, pealinnaga, on siin mõnigi kord olnud vaja minna oma teed, ise radu rajada.

Kaitseliidu organiseerimisest praegusel kujul on möödunud juba peagu üksteistkümmend aastat, kuid esialgse omakaitse, rahva vabatahtliku endakaitse, ajalugu ulatub palju kaugemale. Suuri teeneid oli kaitseliidul vabadussõjas, kus puudus noorel riigil veel regulaarne kaitsevägi. Siis olid esimesed jõud, keda paisati vastu tõusvale vaenlase laviinile, vabatahtlikud-kaitseliitlased. Vaistlikult noorte hulgas ärganud omakaitse tung oli võimsaks jõuks, mis esimese tõkkena pidurdas noort riiki ähvardavaid hädaohte. Tookordne kaitseliit pidas tublilt ja kindlalt välja oma esimese tuleproovi. Kuid veel varem kui muutus ähvardavaks meie vastsündinud riiklikule iseolemisele idast lähenev vaenlaseparv, leiame juba esimesi algeid omakaitse korraldamiseks. Segased olukorrad mässulisel Venemaal suurendasid ka meil korralagedust. Võimalike hädaohtude vältimiseks pandigi alus esimesile omakaitse rühmitustele. Aegade vältel kasvas vajadus luua püsiv ja kindel jõud, mis suudaks astuda vastu kõigile eestlase vabadust ja riiklikku iseolemist ähvardavatele hädaohtudele. Kaitseliidu mõte ja ideoloogiline alus kasvas välja esimesest omakaitse rühmitusest, mis olid võrsunud eestlase lihast ja luust. Revolutsiooni keerises kerkis üles omakaitse mõte ja hiljem tuli leida ainult sobiv vorm rahvas ärganud vaistule.

Omakaitse algmomentide Harjumaal tuleb otsida ühenduses Venemaa märtsirevolutsiooniga, millega pu-

rustati aastasadu kestnud impeerium ja Venemaal pääsivad valitsema korraldamata rahvamassid. Valdava tähtsuse revolutsiooni arenemisel omasid suuremad tööstuskeskused, mis ilmnes ka Eestis, kus sääraseks keskuseks osutus Tallinn oma rohkearvulise tööliiskonnaga, mis kujunes punaste jõudude esimeseks eelkõluseks. Kuna linnas jäid eestimeelsed kodanikud paratamatult vähemusse võitluses rohkearvulise kommunistlikult häälestatud tööliiskonnaga, siis seda südikamalt astus vastu punasele hädaohule lähem linna ümbrus — Harjumaa.

Koos märtsirevolutsiooniga kaotati kõik vana korda meenutatavad asutused, teiste hulgas ka politsei. Uue valitsuse ajal loodi politseiülesannete täitmiseks rahva miilits, mis märtsikuu jooksul peale linnade oli organiseeritud ka maal. Õige varsti selgub miilitsa jõuetus kõigi temale pandud ülesannete täitmisel. Üldise korralageduse juures suurenevad iga päevaga vargused ja röövimised. Seepärast andis juba 7. mail 1917. a. seekordne Harju maakonna miilitsaülem Reinthal ringkirjalise korralduse kõigile Harjumaal miilitsakomiteedele ja vallavalitsustele, et peale olemasoleva miilitsa, kes täitis praeguse politsei ülesandeid, pandaks valla piirides ristteedele ja teelahkmeile välja öövahid, kes takistaksid kahtlasi isikuid liikumises ja oleksid miilitsale abiks kurjategijate tabamisel. Öövahtideks pidid olema kas vabatahtlikud või, kui neid ei leidunud, siis ustavad talupidajad vallanoukogu määramisel.

Suviste tööde tulekul muutus öövahtide väljapanek meeste puuduse tõttu raskemaks. Samuti vähenes ka kuritegevus, mistõttu miilitsaülem lubas valdades vahiteenistuse lõpetada, kui vallad peavad seda ise tarviliseks.

Sügisel pimedate öödega kasvas kuritegevus tunduvalt ja seekordse Harjumaal komissari K ü b a r s e p a algatusel kergib uuesti päevakorrale omakaitse korraldamise küsimus. Kubermangu komissar pöördub vastava kirjaga maanõukogu poole, mille peale kohe järgmisel päeval maakonna miilitsaülem saadab valdadele uue ringkirjalise korralduse jälle öövahtide ja kaitsesalkade väljapanemiseks, millele pisut hiljem järgneb ka samasisuline ringkiri maakonna valitsuselt.

Keskvoimu ringkirjalised korraldused esimese omakaitse loomiseks viiakse ellu peagu igas vallas oma moodi. Kaugemates valdades leiti, et puudub igasugune hädaoht, mis nõuaks omakaitse salkade asutamist, ja kuritegevuse vastu võitlemine jäeti külaelanike endi hooleks. Enamikus valdades moodustatakse vabatahtlikud kaitsesalgad peamiselt taluperemeestest ja nende poegadest. Omakaitse salgad ja öövahid moo-

Major K. SAAR,
Harju maleva pealik

dustasid igas vallas iseseisva üksuse, kelle tegevuse koordineerimiseks puudus igasugune keskkorraldus.

Omakaitse sellasel kujul kestab Harjumaal enamikus valdades kuni sakslaste sissetulekuni, ainult mõnes vallas lõpetatakse omakaitse tegevus pärast oktoobrirevolutsiooni, millal võim läks täieliselt pahempoolsete kätte. Kuni sakslaste lahkumiseni novembris 1918. a. on omakaitse tegevus täiesti seismas. Ainult mõnes üksikus vallas töötab omakaitse edasi „põranda all“, kuid sakslaste tugeva režiimi tõttu ei suuda nad midagi n. metamisväärsset saata korda.

Peale 11. nov. 1918. a., kui Tallinnas pandi alus Eesti Kaitse Liidule, algab ka Harjumaal elav omakaitse korraldamine. Endised omakaitse liikmed kutsuvad valdades kokku koosolekud, teisel saadakse juhtnõore Tallinnast ja lühikese ajaga on üle terve Harjumaal igas vallas kutsutud ellu Eesti Kaitse Liidu osakonnad. Esimeseks Harjumaal Eesti Kaitse Liidu ülemaks määrati polkovnik K a n n, kellele allus Tallinna linna EKL ja Harjumaal moodustatud viis EKL jaoskonda: Keila, Raasiku, Rapla, linna ümbrus ja Paldiski.

Regulaarsõjaväe puudumisel muudeti kaitseliidus teenimine kõigile meeskodanikele 17—60 aastani sunduslikuks ja kaitseliidule pandi rinde tagalas terve rea seljataguste funktsioonide täitmine. Nii kuulus kaitseliidu ülesannete hulka vahiteenistuse teostamine sildadel ja raudteedel, võitlemine salaviinapõletajate vastu, väeüksuskute püüdmine jne. Säärane olukord kestab kuni Tartu rahu sõlmimiseni 1920. a.

Vabadussõja lõppedes langevad ära ka senised EKL ülesanded ja kuna rahvas on küllalt väsinud pikast

sõjast, jägneb ka seisak kaitseliidu tegevuses. 1920. a. püütakse otsida kaitseliidule uusi tegevusvorme küll jahti- ja spordisalkade näol, kuid et tol ajal kaitseliidu juhtimine allus rahvaväe ülema asutusele, kelle tööpiirkonnas kaitseliit moodustas ainult kõrvalise ala, jääb kaitseliidu tegevus mitmeks aastaks soiku. 1920. aasta lõpupoole asuti koguni kaitseliidult relvi ära korjama, õppused ja kooskäimised jäid täiesti ära ja kaitseliit püsis ainult nimepidi kuni 1924. a., millal algas uus periood kaitseliidu arenemiskäigus.

Alles 1924. a. sügisel asus tookordne Harju maakonna rahvaväe ja kaitseliidu ülem kol. R a u d v e r e, kes nagu aimas lähenevat hädaohtu, uuesti kaitseliidu organiseerimisele. Enne veel kui jõuti kindlamakujuliselt asuda kaitseliidu reorganiseerimisele, tuli äraandlik 1. detsember, mille sündmuste mõjul kaitseliit nagu iseendast jälle uuesti ärkas ellu. Võttes aluseks seniseid kogemusi ja k. l. orgniseerimise aluseid elustub kaitseliit üle öö.

Juba järgmisel päeval, 2. detsembril, asuvad mitmes Harjumaal vallas kaitseliitlased endise harjumuse kohaselt sildadel ja raudteel vahiteenistuse teostamiseks. Kaitseliidu uuestisünd Harjumaal oli alanud, nüüd oli vaja seda veel ainult täieliselt välja arendada.

17. detsembril 1924. a. kinnitab kaitsevägede ülemjuhataja kindral L a i d o n e r Eesti vabariigi kaitseliidu ajutise põhikirja, mille järgi muuseumi maakonnad ja Tallinna, Tartu ning Narva linnad moodustavad juba iseseisvad kaitseliidu üksused. Endise 1918. a. korralduse alusel oli Harjumaal kaitseliit ühendatud veel praeguse Tallinna malevaga ja allusid mõlemad ühisele ülemale.

Kasutades kaitseliidu põhikirjas ettenähtud võimalust lahutab seekordne Harjumaal kaitseliidu ülem kol. R a u d v e r e Harju ja Tallinna malevad, arvates 1. jaanuarist 1925. a. Jäädes ise juhtima k. l. Tallinna malevat määrab ta Harju maleva pealikuks oma senise abi major S a u l e p 'i, kes saab maleva organiseerimistööd juhtida ainult lühemat aega. Lõplikult määrati kaitseliidu organisatsioon kindlaks 2. veebruaril 1925. a. vabariigi valitsuse poolt kinnitatud k. l. põhikirjaga. Sama aasta 1. aprillist läks major S a u l e p erusse ja uueks maleva pealikuks määrati ltn. O. S u u r s ö ö t, kuna major jäi talle abiks.

Kaitseliidu põhikirja alusel jagunes malev malevkondadeks, mis pidid olema liiteüksusiks valla k. l. üksuste vahel. Harjumaal jagati 8 malevkonda.

L i n n a ü m b r u s e malevkonna pealikuks jäi major S a u l e p, tema abiks n.-ltn. H e i n a r u, kes major Saulep'i lahkumisega tähendatud kohalt jäi malevkonna pealikuks, millisel kohal püsib praegugi.

Teiseks arvult suurimaks osutus K u u s a l u malevkond, kus olid ühendatud endised Raasiku ja Kolga EKL jaoskonnad; malevkonna esimeseks pealikuks oli A. M u u g a m ä e, praegu juhib malevkonda plk. Jaan I l b a k.

Maa-alalt suurimaks on R a p l a malevkond, kus esimeseks pealikuks oli kohalik seltskonnategelane Ph. S c h ü t z, praegu on malevkonna pealikuks lpn. J. V ö m m a.

K o s e malevkonna esimeseks pealikuks oli kpt.

HARJU MALEVA JUHATUS:

Vasakult: maleva pealiku abi ltn. O. Suursööt, lipn. E. Kuljus, maleva pealik major K. Saar, R. Kuris ja P. Männik

Hindpere, praegu juhib malevkonda n.-ltn. Johannes Kaljula.

Juuru malevkonda juhib algusest peale kuni tänaseni noor energiline kohalik seltskonnategelane n.-ltn. Johannes Tutt.

Nissi malevkonnas, kus k/l. organiseerimine seis sobivate juhtide puudusel pikemat aega, oli esimeseks malevkonna pealikuks lpn. H. Kalda, kes oma edukat tegevust ka tänini on jatkanud.

Keila malevkonda, kuhu kuuluvad ka Paldiski linn ja Keila alev, on k/l. organiseerimist kuni tänini edukalt juhtinud res.-ltn. Ernst Kuljus.

Kloostri malevkonna esimeseks pealikuks oli res.-kpt. B. Sepling, müüd on malevkonna juhtimine ajutise plk. k. t. ltn. August Jakobson'i käes.

Nooremaks kõigist malevkondadest osutub Hageri-Kohila malevkond, mis asutati 15. veebruaril 1934. a. seniste üksuste territoriaalse ümberkorraldamise teel; malevkonna pealikuks algusest kuni tänini on endine Rapla malevkonna pealik res.-kpt. Ed. Neps.

Maleva pealik ltn. O. Suursööt läks 1. märtsist 1928. a. reservi, mispuhul oli lühemat aega maleva pealikuks senine maleva pealiku abi major E. Saulep. Sama aasta 30. juunil asus maleva pealiku kohale major K. Saar, kes oma vastutusrikast ülesannet on täitnud tänini.

Vabatahtlikul rahva omakaitse organisatsioonil, nagu seda on kaitseliit, on nõutav esmajoones tihe kontakt ümbritseva seltskonnaga. Tihedama koostöö võimaldamiseks seltskonnaga on k/l. põhikirjas loodud iga maleva juure maleva juhatus, kuhu kuulub peale otsese maleva juhtkonna veel seltskonnategelasi. Praegusesse Harju maleva juhatusse kuuluvad peale maleva pealiku major K. Saar'e ja tema abi ltn. O. Suursööt'i veel ajutise Harju maavalitsuse esimees P. Männik, Eesti Maapanga direktor R. Kuris ja Keila malevkonna pealik E. Kuljus.

Olles rajatud küll endisele Eesti Kaitse Liidule, oli

see algeline omakaitse organisatsioon korraldatud siiski küllalt puudulikult, nii et malevas on kestnud kuni hilisema ajani organiseerimistöö, mis on peamiselt avaldunud uute territoriaalüksuste juureloomises, eriti neis valdades, kus seni puudusid k/l. üksused. Peale territoriaalüksuste on tingituna moodsaist sõjapidamisviisidest pandud malevas rõhku ka eriüksuste loomisele, nii et tänasel juubelil võib malev oma ridades leida juba peaaegu kõigi relvaliidide eriuksusi. Koos organiseerimistööga kohtadel jätkub ka pidevalt maleva staabi organide väljakujundamine. Kaitseliidu mõtte levitamiseks ja propageerimiseks asutati 1925. a. maleva juure eriline propagandatoimkond, kuhu valiti J. Reinthal, J. Mändmets ja B. Oja. Hiljem loodi maleva propagandategevuse arendamiseks eriline propagandapealiku koht, kelleks nimetati Eesti Maapanga dir. R. Kuris. Lisaks eelmainitule loodi veel eriala pealike kaader, kes igaüks oma erialal töötavad maleva hüvanguks. Siia kuuluvad: P. Männik — sidepealikuks, M. van Jung — majanduspealik, Fr. Tammemets — majanduspealiku abi, dr. E. Pihlak — sanitaarpealik, kpt.-major T. Kraus — mereüksuste pealik, O. Reintalu — gaasikaitse pealik, A. Sork — spordipealik ja adv. M. Nirk — juriskonsult. Järjest suureneva tegevuse tõttu kerkis vajadus maleva häälekandja järgi ja novembris 1928. a. ilmubki esimene maleva häälekandja „Harjulane“, mis tänapäeval on kujunenud vajalikeks informatsiooniallikaks malevas.

Aastatepikkune organiseerimistöö on tänapäevaks annud rea rahuldavaid tagajärgi, mille tulemusena juubelipäeval k/l. Harju malev koosneb juba 61 k/l. üksusest, kus mitmes vallas on peale olemasoleva k/l. kompanii asutatud veel üksikrühmad, mereäärseis valdades on kutsutud ellu merisalgad ja suuremais keskuses eriuksused. Praegu kuulub maleva koosseisu 3540 kaitseliitlast, naiskodukaitse liikmeid 1137, noorkotkaid 740 ja kodutütred 461, millised arvud näitavad pidevat tõusu.

Õppetegevuses on pandud erilist rõhku malevas kaitseliitlaste väljaõppele, võttes samal ajal osa ka kõigist malevate vahelisist taktikalisist õppusist ja manöövrist. Maleva piirkonnas on korraldatud pealike ettevalmistamiseks lühiajalisi kursusi. Õppetegevuse arendamiseks seatakse juba 1925. a. malevas ametisse palgaline instruktor, kuid peagi selgus, et üks instruktor ei suuda täita maleva laialdasi õppeülesandeid ja 1. oktoobrist 1927. a. jaotati malev juba 4 õppepiirkonda ja võeti juure veel kolm ohvitseri instruktoreiks. Praegu on malevas vanem-instruktoreiks kpt. A. Välja ja ltn. A. Jakobson, instruktoreiks ltn. E. Ant ja ltn. K. Kerjan.

Maleva distsipliini ja sisemise korra süvendamiseks on korraldatud aastate kestes rida suvilaagereid, mille pooldest Harju malev oma möödunud tegevushooajal korraldatud 19 laagriga sammus, teiste malevatega võrreldes, esirinnas.

Esimene maleva suvilaager peeti 1927. a. Paldiskis koos maleva päevaga. Suurejooneliseks kujunes maleva aastapäeva pühitsemine ja suvilaager Keilas 1930. aastal, kust võttis osa üle 800 kaitseliitlase. Suuremaks eelmisist kujunes Saku laager 1932. a., millest võttis osa ligi 1000 kaitseliitlast. Laagrit külastas ka Eestis külalisena viibiv Soome president.

Puhtsõjalise väljaõppe arendamiseks on peetud malevas rida kahepoolseid taktikalisi õppusi. Esimeseks suuremaks ürituseks oli oktoobris 1926. a. kahepäevane Keila manööver, millest võtsid osa Harju ja Lääne malevad Keila kaitsejана ja Tallinna malev ründajana. Harju malevast võttis manöövrast osa 350 k/l. Teisist suurimaist sellaseist üritusist võttis malev osa 1930. a. Türi manöövritest umbes 180 kaitseliitlasega, andes Järva malevale abiks kaks kompaniid Türi linna kaitseks Sakalamaa maleva vastu.

Arvuliselt suurimaks osutub maleva osavõtt Aruküla manöövrast 1931. a. kus malev kõvendatud rügemendi koosseisus, umbes 1000 meest, asub pealinna kaitsele pealetungiva Tallinna maleva vastu.

1934. a. peetud Neeruti manöövrast moodustas malev koos Tallinna malevaga ja Järva ning Lääne malevate osadega kolmanda pataljoni „valgete“ rügemendist Rakvere ründamisel. Harju malevast võttis manöövrast osa umbes 570 kaitseliitlast ja üle 50 naiskodukaitse liikme.

Eriüksustest on Harjumaal rohkem levinud merekaitseliidu, ratsa-, raskekuulipildujate ja gaasikaitse üksused. Omades juba oma asendi tõttu rohkesti merepiiri, on peaaegu kõigis Harjumaal valdades asutatud merekaitseliidu üksused. Merekaitseliidu organiseerimist alustas kpt.-ltn. F. Kraus 1933. a. oktoobris.

Teiseks tähtsamaks väljaõppealaks on olnud malevas lasketaseme tõstmine. Praegu on maleval kasutada 55 laskerada, millest ainult mõni üksik on alla 300-meetrilise pikkusega. Lasketaseme paremaks arendamiseks pannakse 1928. a. ametisse laskejuhatajad ja peale nende veel relvurpealikud, kes peavad malevasi abistama oma relvatehniliste teadmistega. Samal aastal kinnitab kaitseliidu ülem k/l. laskemäärused, mis

panevad kindla aluse õppelaskmisele, mille alusel korraldatakse ka esimesed klassikatsed. Laskevõimaluste paranemisega näitab klassilaskurite ja kütide arv malevas püsivat tõusutendentsi, olles möödunud aastal malevaist teisel kohal peale Võrumaa.

Suurt elevust laskeala väljaõppesse töid malevate ja malevkondade laskevõistlused, millega alustati 1926. aasta sügisel. Märkimisväärne laskealal on maleva laskegrupi tulemus, kes tänavusil kaitseliidu laske-meistervõistlusel tuli teisele kohale. Parimate laskurite lasketaseme tõstmiseks ja laskeasjanduse arendamiseks on seni malevas loodud 13 laskeklubi üksikute k/l. üksuste juure, ja nende keskuseks maleva laskeklubi.

Hinnates väärselt kehalise kasvatuse tähtsust moodustas kaitsevaelises organisatsioonis on malevas pandud erilist rõhku sportlikule tegevusele. Esimesi üritusi sel alal olid linnaümbruse malevkonna spordivõistlused 1927. a. ja seni on sportlik ala üha laienenud. Jättes kõrvale rekordspordi selle puudustega on malevas püütud spordile tõmmata kaasa võimalikult laiemaid hulki.

Paremate sportimisvõimaluste loomiseks asutati malevasse juba 1928. a. spordiklubid, hiljem kutsuti instruktoriks vana spordiveteraan A. Kukk. Üksikuist aladest on vanimaks suusatamine, edasi on leidnud rohket poolehoidu nii kerge- kui ka raskejõustik; hiljem asuti harrastama pesapalli. Soome eeskujul korraldati alates 1931. a. malevas rida suusavalmistamise kursusi, mis tunduvalt on aidanud kaasa selle populaarse spordiala edendamiseks laiemais kaitseliitlaste hulkades. Suurimaist suusaspordi üritusist võiks nimetada suusamatka Petserisse, ümber Eesti ja nelja kaitseliitlase matka Soome omavalmistatud suuskadel. Pesapallis on maleva sportlased seni võidukalt esinenud isegi Soomes, pesapallimängijate kodumaal. Ka teistel aladel on saavutatud rida tähelepanuväärseid tulemusi. Iseloomustava vahekorranne võiks võtta spordikursuste arvu — üksikuis malevais sel ajal, kui Harjumaal oli korraldatud 1006 kursust 8905 osavõtjaga, oli teisist malevaist järgmisis korraldatud spordikursusi ainult 31 ja alla selle.

Uusima alana on asutud malevas purilennu harrastamisele. Kuusalu malevkonna juures on asutatud purilennusalk, kus on seni õhuasjanduse ühingu kaasabiga ehitatud juba purilennuk „Kesavares“. Hoolimata lühikesest tegutsemisajast on salk oma energilise pealiku A. Krönströmi algatusel seni juba korraldanud purilennukursused ja 1. septembril 1935. a. Kuusalus esimese kaitseliidu lennupäeva, mis suurendas kohal veel kasvavat huvi selle uudse spordiala vastu.

Edasi vääriks märkimist veel terve rida tähtsaimaid momente maleva elust, mis on kujunenud nagu tähiseiks igapäevase asjaliku töö kõrval. Esimesel maleva aastapäeval 25. mail 1926. aastal toimub pidulik maleva lipu õnnistamine paraadi ja vaimuliku talitusega.

Teistest suurematest pidustustest võttis malev rohkearvuliselt osa Rootsi kuninga vastuvõttust juuni-

NAISKODUKAITSE HARJU
RINGKONNA JUHATUS:

Vasakult: A. Elbing, esinaine M. Voore, M. Kalberg ja J. Soobik

kvuus 1929. a., mispuhuks Tallinnas oli üle 600 malevalase, kes võtsid osa paraadist ja sellele järgnevaist laske- ja spordivõistlustest. Poola presidendi Moscicki külaskäigu puhul Tallinna võttis Harju malevast pidulikust vastuvõtu korraldamisest osa üle 800 kaitseliitlase ja naiskodukaitse liikme.

Arvuliselt suurimaks kujunes maleva osavõtt möödunud suvel Võidupühal Tallinnas korraldatud kaitseliidupäevast: paraadist, rohkearvulisest võistlustest ja teisist üritustest võttis malevast osa üle 1000 inimese kaitseliitlaste, naiskodukaitse, noorkotkaste ja kodutütarde hulgast.

Teisist isamaalisest üritustest oleks nimetada pidulikke sündmusi esivanemate vabadusvõitluste mälestamiseks. Meele tuletades harjulaste tähtsust kuulsas 1343. a. „Jüriöö-mässus“ on igal aastal korraldatud maal rohkesti aktusi „Jüriöö“ mälestamiseks. Vabadusvõitluste mälestamise liitmisel Võidupühaga on maleva üksusis viimaseil aastail korraldatud maal vastavaid pidustusi. Edasi püstitati maleva algatusel Maht-ra mõisa väljale peetud „sõja“ mälestuseks 1933. a., millal möödus 75 aastat Juuru meeste vastuhakust, Mahtra sõja mälestusmärk, mille õnnistamine kujunes lähemale ümbruskonnale suureks isamaaliseks meeleavalduseks.

Rida mälestusmärke on maleva algatusel püstitatud ka kangelasliku vabadussõja tähiseina. Priskel, Anijas, Vetlas, Ardus (Triig's) ja Valklas on asetatud piirimärgid, kus pandi seisma iseseisvust ähvardavate vägede edasitung. Harju-Jaanis avati 1935. a. kohaliku kaitseliidu algatusel mälestussammas langenud kaasvõitlejatele.

Nimetades maleva pidulikke üritusi tuleb siin kriipsutada alla ka naiskodukaitse ja teiste kaitseliidu abiorganisatsioonide tööd. Esimesi algeid naiskodukaitse loomiseks leiame juba 1925. a. teisel poolel, millal alustas tegevust esimene na'srühm Rapla malevkonnas 13. augustil 1925. a.

Naiskodukaitse organiseerimine kasvabki välja kohapealt, kuna alles siis, kui oli olemas naiskodukaitse üksusi mitmesuguste nimede all kaitseliidu üksuste juures, asuti ühise keskkorralduse loomisele. 2. septembril 1927. a. kinnitas kaitseliidu ülem naiskodukait-

se ajutised põhimäärused. Sama aasta novembris moodustati ka juba naiskodukaitse Harju ringkonna juhatus. Esimeseks esinaiseks valiti Kehtna naiskodukaitse esinaine pr. Arak.

Praegu on ringkonna esinaiseks pr. M. Voore. Naiskodukaitse peresse kuulub 57 jaoskonda üle 1000 üksikliikmeka. Naiskodukaitse on tema peale pandud mitmesuguste ülesannete tõttu muutunud kaitseliidu organisatsioonis vajaliseks teguriks, kes oma abistava käega on aidanud tunduvalt kaasa isegi maleva suurimaile üritustele. Ka kohapeal on naiskodukaitse enda peale võtnud mitmesuguseid ülesandeid, nagu vaeste abistamine, lasteade korraldamine, mitmesuguste kursuste korraldamine ja kaitseliitlaste toitlustamine välisõppusil.

Erilisi teeneid on naiskodukaitse samariitluse arendamisel. Rohkearvuliste kursuste korraldamisega on pandud alus samariitlaste kaadriks, kes eriti välisõppusil on vajalised esmaabi andmiseks. Seni on lõpetanud malevas samariitlaste kursuse ligi 500 isikut, enamuses naised, kes omandatud teadmisi aitavad levitada perekondadesse.

Naiskodukaitse teeneks tuleb lugeda ka kodutütarde organisatsiooni loomist, keda Harjumaal hakkas 1932. a. organiseerima pr. Johani. Praeguseks kodutütarde ringkonna vanemaks on pr. J. Peterson, kellele allub 55 kodutütarde rühma üle 400 kodutütrega.

Kaitseliidu tulevase generatsiooni kasvatamine on usaldatud noorkotkaste organisatsioonile. Noorkotkaste organiseerimist alustati Harjumaal 1930. a. Paldiski gümnaasiumi juhataja Kansmann'i, maleva pealiku major Saare ja O. Reintalu algatusel. Alul koondati ainult poisse algkoolist, kuid hilisemal ajal on tegevust laiendatud ka vanemaile poistele. Praegusele noorkotkaste juhile noortemagister V. Kulasalule allub juba 8 noorkotkaste malevkonda 63 eriüksusega, 850 noorkotkaga.

Hõlmates liikmeid varajasest noorusest parimate eluaastateni on kaitseliit ühes oma haruorganisatsioonidega muutunud eriti maal tunnustatud vajaliseks avaliku elu teguriks.

Selle jätkamiseks harjulasile mehisust ja hoogu.

—S.

K. L. TALLINNA MALEVA AASTAPÄEVA PUHUL

Hea meel on märkida ühe sujuvalt areneva elujõulise asutuse teise aastakümne lõpule lähenemist. Seda enam, et see asutus tekkis ajal, millal meie äsjaeretanud koitu katsid sünge saatuse pilved.

Õieti pidin kirjutama 11. novembril 1918. a. Tallinnas kaitseliidu väljakuulutamise 17. aastapäeva puhuks lühida ülevaate kaitseliidu arengust Tallinnas. Meenus aga kord üteldud väide, et kaitseliidule, ühtlasi Tallinna malevale, pandi alus 1917. a. 1. oktoobril. Ajalt langes see väga lähedalt ühte senipühitsetud k.-l. asutamispäevaga — 11. novembriga.

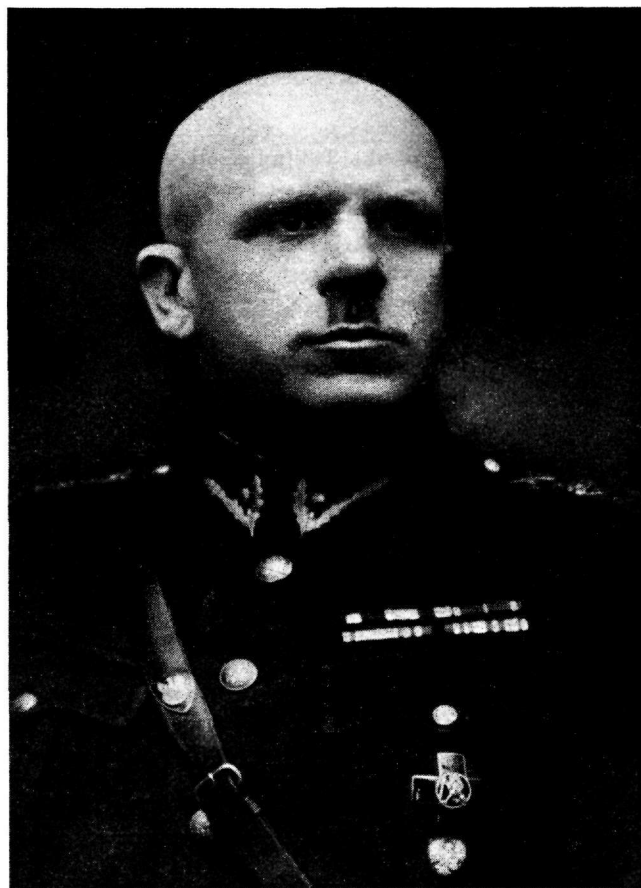
Meie rahvusarmeele oli siis juba pandud alus. Selle tugevaim üksus, 1. Eesti polk, ei asunud siis Tallinnas. Siin laiutasid eesti üritustele vaenulised vene enamlased ja käestlänud sõdurimassid. Oli karta linna uppumist korralagedusse. Tallinnas asus küll üks formatsoon 1. Eesti polgust, kel olj ülesandeks oma piilkondadega teostada linnas korralvalvet. Politseiliste ülesannete täitmiseks pole sõdur vahetult kohane, kuna avaliku korra hoidmine vajab kodanlikku organisatsiooni. Varsti hakati seda looma.

Riia langemise järele aktiveerunud kriminaalollus ja rindelt pagenud sõdurid ähvardasid elanikke terroriga. Selle vältimiseks kujundati Tallinnas seltskonnategelaste algatusel 1. oktoobril 1917. a. Olevimägi nr. 12 krt. 2, Eesti Sõjaväelaste Kodu ruumides, Tallinna elanike omakaitse organisatsioon.

Omakaitse elustus kiiresti. Ta koondas linna kodu- rahu kaitseks üle 3000 kõlbla kodaniku; pani linnas kindla korra maksma, kujundades organisatsiooni, mil tuli täita edaspidi Eesti riigi saamisloos ülimalt suur osa. Varsti pärast asutamist kolis omakaitse staap kõrvalmajja Olevimägi nr. 10, P. Bornholm ja Co-lt üüritud ruumidesse.

Enamlaste paisuvale võimule oli omakaitse juba alguses kaaluvaks vastaseks. Nad tahtsid selle allutada oma täidesaatvale komiteele. Omakaitsele oli sellasele elemendile subordineerumine vastuvõtmatu. Ta püsib kiuste iseseisvana, kuni enamlased tungivad reetlikult 11. novembri hilisõhtul omakaitse staabi ruumidesse ja hajutavad toore vägivallaga omakaitse keskuse.

Kolmekuise peidusolemise järele omakaitslased astuvad jälle avalikkusse Eesti iseseisvumise eelõhtul. Mõned päevad hiljem hajutavad sakslased ta teist korda, kuid lühemaks ajaks. Aprillis 1918. a. organiseeritakse see kolmandat korda. 11. novembril võtab endale uue nime kaitseliit ja jääb nüüd kestvalt tegutsema kuni vabadussõja lõpuni.

Major R. LINTS,
Tallinna maleva pealik

1920. a. algab kaitseliidu järjekordne pikaldane likvideerimine, kuna seda asutust ei peeta enam tarviliseks. Kommunistide ähvardav käitumine põhjustas kaitseliidu taaselustamise juba enne 1. detsembri mäsukatset.

Siin märgitud likvideerimisi ja taaselustamisi võime vaadata ainult kui tõuse ja mõõnu maleva arengukäigus. Vastuvaidlematult võib aga väita, et praegune k.-l. Tallinna malev toetub samale positiivsele kodu- kaitse ideele, mille võttis omaks 1. oktoobril 1917. a. asutatud omakaitse. Isegi palju omakaitse inimesi tegutseb edasi praeguses malevas.

Oleks soovitav, et malev võtaks oma senise aastapäeva tõelikkuse revideerimisele ja avaldaks oma seisukohad.

Muide on Tallinna malev oma arengukäigust ja tegevusest ütelnud juba avaliku sõna „Kaitseliidu Tallinna malevas“, ilmunud Tallinnas, 1934, 166 lhk.

Ülevaade käsitab

A. Omakaitset 1. oktoobrist 1917. a. kuni 11. novembrini 1918. a.

B. Eesti Kaitse Liitu, s. o. vabadussõja-aegset k.-l., 11. novembrist 1918. a. kuni Tartu rahuni ja rahuaega kuni 1. detsembrini 1924. a.

C. Kaitseliitu, ta taasorganiseerumist ja pidevat arengut 1. detsembrist 1924. a. kuni tänapäevani, nagu malevale maja ja laskeraja muretsemist, väljaõpet, allüksusi, sanitaarala, naiskodukaitset ja noori kotkaid kuni 1934. a. lõpuni.

Jooksval aastal on malev arendanud edasi oma kindlaskujunenud sihte ja radu.

Aasta jooksul on saavutatud mõningaid mainimisväärseid tulemusi.

Koosseisult ületab malev oma senised arvulised piirid. Kaitseliitlasi on üle 3500 mehe, seega juurekasv aasta jooksul 600 k.-l. Peamine juurekasv on toimunud riigiteenijate arvel.

Naiskodukaitse liikmeid on malevas üle 500, noori kotkaid üle 800 ja kodutütreid 200 ümber. Viimane ala on alles organiseerimisel.

Uudisena on malev hakanud harrastama puri-

lennuasjandust. Malev omab planeeri „Kotka“, mis on teinud heade tagajärgedega ligi 1000 starti.

Malev pole seni loonud erilist lennuüksust, kuigi kavatseb jõuda välja selleni. Maleval on aga sellane hea traditsioon, et alul koonduvad mingi uudse ala ümber tõesti asjahuvilised mehed teistest üksustest. Kui on jõutud see ala välja arendada ja mehed saanud vastava väljaõppe, siis organiseeruvad mehed vastavaks eriuksuseks iseendast.

Lendurite väljaõppele on pandud suurt rõhku. Praegu toimuvad maleva korraldusel Tallinnas ülekaitseliidulised poolteisekuulised purilennuki ehitamise ja instruktorite kursused.

Maleval on ka oma lennuinstruktor Rannaleet (Vunn).

Eriüksusist on eskadron kujunemas kergeks divisjoniks ratsa-, mootorratturite ja jalgratturite rühmadega. Viimased tegutsevad suvel jalgrattal, talvel suuskadel, millest tulebki nende kaksiknimetus suusk-jalgratturid.

Tegevusalal toimub uute õppemääruste elluviimine, k.-l. klassidesse jagamine ja sellele vastavalt väljaõpetamine.

Karikavõistlustel on meeste lasketase kõvasti tõusnud. Maleva keskmine silm ulatub sel aastal kaugelt üle k.-l. ülema poolt määratud ideaali — 40 silma.

K. L. TALLINNA MALEVA JUHATUS

Esireas vasakult — maleva pealiku abi K. Terras, maleva pealik major R. Lints, E. Särgava. Tagareas vasakult — P. Kurvits, J. Zimmermann, A. Tõnisson.

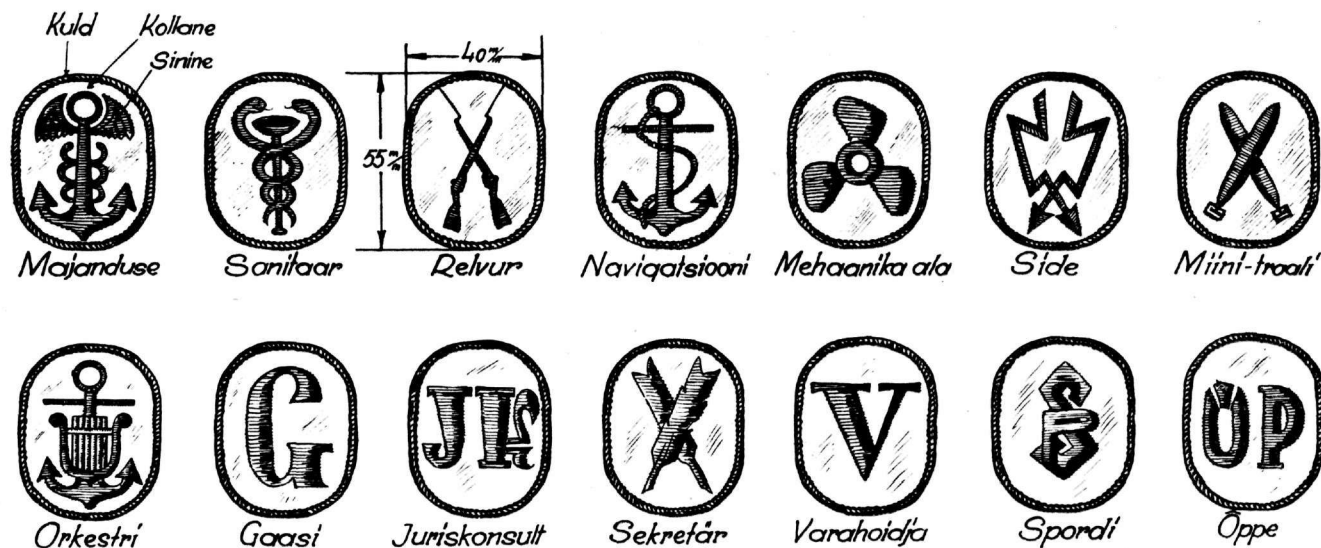
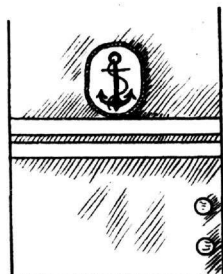
Täienduseks merekaitseliidu vormi juure

Merekaitseliidu vormi kirjeldusest jäid omal ajal välja malevkonna, rajooni ja divisjoni eripealikute eriala tunnused. Tehnilisil põhjusil ei jõutud neid selleks ajaks välja töötada. Nüüd on kaitseliidu ülem kinnitanud pealikute eriala tunnused, mispärast eriala pealikul tuleb oma vorm vastavate tunnusmärkidega täiendada.

Pealikute eriala tunnusmärgid on:

Kaitseliidu kollast värvi kalevist väljalõigatud ovaal, mille ääre on õmmeldud kullavärvi nõör. Ovaali kollasele põhjale on sinise lõngaga õmmeldud eriala tunnusmärk. Ovaali suurus: kõrgus 55 mm ja laius 40 mm. Märgid õmmeldakse käiseile nii, et ovaali alumine äär puutub kokku käise ülemise kuldpaela ülemise äärega.

Olakuile asetamiseks eriala tunnuseid on märgi seesmine osa (eritunnus), mis stantsitakse metallist, kullavärvi. Suurus: pikkus 30 mm ja laius 20 mm.

K.-l. mereüksuste pealikute eriala tunnusmärgid

Üldse arendab malev hoogsasti laskesporti. Üleriiklikel k.-l. võistlusil tuli Tallinna malev parimaks malevaks, omandades riigivanema rändauhinna. Helsingi piirimeestega järjekordseil laskevõistlusil kaotas malev ainult 5 silmaga. See tohiks olla pigem juhus kui kaotus 2102 silma juures.

Malev pidi võtma osa kaitseväge ringkonna poolt kavandatavaist manöövreist kevadel ja sügisel. Mõlemad jäid aga ilmastiku olude tõttu ära. Kevadel ei jatkunud enam lund ja sügisel tegi manöövrid võimalikuks liigne vesi. Mõlemale tegi malev vajalisi ettevalmistusi.

Suuremat elevust tõi malevasse Võidupühal ja jaanipäeval Tallinnas peetud kaitseliidupäev. Selles esines malev korraldajana ja peategelasena. Uudisüritusena korraldas malev Kadriorus laulupeoväljakul lahingdemonstratsiooni ja öösi Võidupüha

puhul lõkketule. Lahingdemonstratsioon oli kui kaitseliidule nii ka Tallinna elanikele k.-l.-päeva tähtsaimaks numbriks.

Seltskondliku tegevuse alal on malev sel aastal viinud läbi kolm suurparaadi: iseseisvuspäeval, vabadusristivendade päeval ja k.-l.-päeval.

Sügisel on malev teostanud kõigi üksustega taktikalised õppused maastikul.

Hoogus ja töörohke on maleval olnud möödunud aasta. Välised õppused on läbi. Nüüd tõmbuvad mehed õppesaalidesse ja talvise tegevusena algab siseõppus.

Major R. Lintsi esimese aasta tegevus Tallinna maleva pealikuna on olnud õnnistusrõhke.

Heal meelel rühub malev edasi ühes seltskonna ja avaliku arvamisega.

Seks õnnitlusi „Kaitse Kodu!“.

JOONI KAITSELIIDU SAAREMAA MALEVA ARENGUST

*Maleva 10 a. juubeli puhul kirjutanud
JAAN TREUFELDT, propagandapealik*

16. ja 17. novembril k. a. pühitseb kaitseliidu Saaremaa malev oma tegevuse 10 a. juubelit. Sel puhul lubatagu heita pilku Saaremaa kaitseliidu senisele arenemisele ja tegevusele.

Saaremaa oma erineva asendi tõttu on kõigi aegade kestusel põhjustanud enam-vähem iseseisva kaitse maa kaitse süsteemis.

Maailmasõja ajal loeti Saaremaad Vene sõja eel- liiniks võitluses Saksamaa vastu. Siia olid koondatud tugevad kaitsejõud nii maa- kui ka mere- ja lennuväe näol. See asjaolu vajutas sõjalise ilme pitseri ka kodanlikule elule.

Avaliku korra ja kodanike julgeoleku järele valvas esmalt Vene avalik politsei, mille tõttu kodanike omakaitse järgi puudus vajadus ja see polnud üldse mõeldav valitseva rahvusliku surve all.

Hiljem, 1917. a. märtsis, vallandas vene revolutsioon senise politsei, mille funktsioone hakkas täitma loodud revolutsiooniline miilits. Saare maakonna miilitsaülemaks valiti maakonna loomaarst Johan Ainson, abiks Kogula vallakirjutaja Tamm ja Kuressaare linna miilitsaülemaks Aleksander Haamer.

Saaremaa okupeerimise järele saksa vägede poolt 1917. a. sügisel asutas Kuressaare linn kodanliku politsei. Revolutsiooniaegse linnavolikogu asemel, mis oli täiendatud seltskondlike organisatsioonide, tööliste ja soldatite esindajatega, hakkas tegutsema ennerevolutsiooniaegne volikogu koosseis, kes valis linna politseiülemaks jällegi A. Haamri. Maakonna korralvalve jäi saksa sõjaväelise politsei kätte, mille ülemaks oli maapealik — Landhauptmann — saksa mereväe kapten-leitnant v. Mossner.

Sõjalise distsipliini ja surve tõttu ei olnud Saaremaa elanikel võimalust esmalt omakaitsest näha undki. Muudatused olukorda töid sakslaste sõjalised ebaõnnestumised lääne väerindel, ja kui seetõttu saksa okupatsioonivägede lahkumine Eestist näis saavat möödapääsmatuks, tekkis kohalike sakslaste ringkondades koos okupatsioonivõimudega mõte Saaremaal kutsuda ellu maakaitset „Landeschutzwehr“i nime all.

Maakaitseesse taheti koondada eeskätt Saaremaa mõisnikud ja neile ustav element maal ja linnas. Asja algatajaks olid eesotsas maapealiku mõned juhtivad landratid ja rüütelkonna väljapaistvaimad tege- lased, samuti Kuressaare aadlisooast linnapea. Koostati isegi umbes poolteisesaja-liikmeline maakaitsejate nimestik, kuhu kuulusid kohalikud mõisnikud ja teised saksa soost isikud. Ühtlasi taheti Landeschutzwehri

tõmmata kaasa ja kodanlikult mõtlemaid eestlasi. Selles mõttes pidas maapealik v. Mossner läbirääkimisi Kuressaare linna raamatupidaja Oskar Kunstmanniga, kes oli nõus algatust toetama.

15. nov. 1918. a. saatis maapealik telefoniteel ringkirjalise ettekirjutuse Kuressaare magistraadile ja Saare maakonna 14. „Amtsvorsteherile“ maakaitse loomise otstarbel koosolekute korraldamiseks valdades. Antud korralduse põhjal asutigi kohtadel pidama koosolekuid.

Vahepeal arenesid aga sündmused, mis kogu sellele kavatsusele tõmbasid kriipsu peale. Eesti ajutine valitsus võttis kõik võimu Eesti vabariigis enda kätte. Muutunud olukord põhjustas muudatuse ka omakaitse korraldamise alal Saaremaal.

16. nov. 1918. a. avaldas Eesti ajutine valitsus teadaande vabariigi kodanikele võimu ülevõtmise kohta riigis. Maa julgeoleku kaitsmise vabariigis võttis enda peale okupatsiooni ajal salaja organiseeritud Eesti kaitseliit.

Kaitseliidu ülema kindral Ernst Pödderi esimese päevakäsuga määrati Saare-Hiiu- ja Muhumaa kaitseliidu ülemaks end. Eesti polgu ohvitser kapten Johannes Poopuu, kes 17. nov. 1918. a. saabus Kuressaare ja kohapeal hakkas looma kaitseliitu.

Oma esimese päevakäsuga 20. nov. 1918. a. Saare-Hiiu- ja Muhumaa kaitseliidu ülem kpt. J. Poopuu määras kohtadele jaoskondade ülemad: 1) Kuressaare linna lpn. K. Tamme, 2) Kaarma-Suure n.-ltn. M. Miku, 3) Pihtla st.-kpt. A. Sepa, 4) Loona n.-ltn. M. Väli, 5) Kärla ltn. G. Jõgi, 6) Abruka n.-ltn. O. Kaju, 7) Torgu ltn. P. Põldi, 8) Lümmada lpn. A. Valvasi, 9) Kihelkonna n.-ltn. K. Auliku, 10) n.-ltn. A. Urbani, 11) Pärsama ltn. K. Kanepi, 12) Maasi A. Tiitma, 13) Laimjala ltn. A. Kiibi, 14) Kogula n.-ltn. A. Mikhelsoni, 15) Uuemõisa n.-ltn. A. Koeli ja 17) Muhu-Suure ja Hellama jsk. T. Grünthali.

Siit peale algas hoogus üksuste korraldamine kogu maakonnas, kusjuures kaitseliit tegutses üldise korra ja kodanike julgeoleku kaitseks, kohati käsi- käes saksa okupatsioonivõimudega. Kaitseliidul läks korda saada okupatsioonivägede juhilt kindral Balckilt end. vene vägede järele korjatud sõjariistu — mõned revolvrivid ja 4000 püssi ühes laskemoonaga ja mõne- suguse muu sõjavarustusega.

6. dets. 1918. a. lahkusid viimsed saksa okupatsiooniväed Saaremaalt. Sellest ajast alates jäi kaitse- liit kohale ainsaks sõjaliseks kaitse ja korra alale- hoidjaks jõuks.

Kol.-lt. O. SÄREV,
Saaremaa maleva pealik

Vahepeal alanud sõda Nõukogude Venemaaga nõudis tugeva sõjaväe loomist. Ajutise valitsuse poolt väljakuulutatud mobilisatsioon kutsus tegevasse rahvaväkke enamiku meeskodanikest. Vabatahtlik teenistus kaitseliidus muudeti jaanuaris 1919. a. sunduslikuks kõigile meeskodanikele 16.—60. eluaastani. Sel ajal oli Saare-Hiiu- ja Muhumaa kaitseliidu koosseisus 40 ohvitseri ja 500 kaitseliitlast.

Mobilisatsiooni puhul viidi enamik kaitseliitlasi rahvaväkke üle. Kaitseliidu read saartel jäid seetõttu kaunis hõredaks, seepärast reorganiseeriti liit ja endise 17 jaoskonna asemele loodi 5 jaoskonda. Saare-Hiiu- ja Muhumaa kaitseliidu ülemaks määrati lpn. K. Tamm ja Kuressaare kaitseliidu ülemaks lpn. B. Johanson. Kaitseliidule jäid peamiselt tagala ülesanded — üldise avaliku korra ja julgeoleku kaitse.

Paralleelselt kaitseliiduga kutsuti Kuressaares ellu Saaremaa kaitsepataljon 2 rooduga, kokku umbes 100 meest. Pataljoni esimeseks ülemaks määrati kapten Schmidt ja pärast kapten A. Rosalk, kes oli ühtlasi saarte komandandiks ja kõigi saarte kaitsejõudude üldjuhiks.

Augustis 1919. a. likvideeriti Saaremaa kaitsepataljon, koosseis saadeti rinde ja tagala väeosadesse laiali, peamiselt Tallinna tagavarapolku.

Vabadussõja lõppedes jäi kaitseliidu tegevus saartel järk-järgult ikka enam soiku. Koosseisude vähendamise ja kaitseliidu reorganiseerimisega kaotas kaitseliit oma esialgse tähtsuse ja tugevuse. Kaitseliidu organisatsioonist jäid tegutsema ainult kaitseliidu kütisalk ja spordiring, kuid nendegi erialalisi sihte taotelev tegevus oli õige piiratud ja vähe impulsiivne.

Uuesti organiseeriti kaitseliit Saaremaal 1924. a. lõpul. Tallinnas 1924. a. 1. dets. aset leidnud kommunistide mässukatse sai Kuressaares teatavaks sama päeva varahommikul. Kohe selle järele kutsus tolleaegne maakonna politseiülem J. Tilling politseiavalitsuse ruumidesse nõupidamisele rahvaväe ja kaitseliidu ülema major J. Kajak ja maaomavalitsuse esimehe M. Nepsi.

Nõupidamisel otsustati ametiasutused ja Roomassaare sadamasse saabuv laev võtta valve alla, mille teostas major J. Kajak kohalike elanike kaasabil. Ühtlasi otsustati sel nõupidamisel õhutada rahva seas tugeva omakaitse loomist ja senise kaitseliidu tegevuse elustamist, milleks tehti ka ettevalmistusi.

Kaitseliidu uuesti ärkamisele andis suurt hoogu kol.-lt. J. Vende määramine Saaremaa kaitseliidu ülema kohale, kes ka 22. dets. 1924. a. jõudis Kuressaare.

Juba järgmisel päeval, 23. dets., peeti kol.-lt. J. Vende juhatusel linnavalitsuse ruumides koosolek, millest võtsid osa maaomavalitsuse esimees M. Neps, linnapea A. Lepik, linnavolikogu juhataja B. Steinberg, linnanõunikud V. Unt ja G. Rehekampf ja Kuressaare seltskondlike organisatsioonide ja ametiasutuste esindajad.

Kol.-lt. J. Vende tutvustas koosolijaid kaitseliidu organiseerimise töödega. Sel koosolekul moodustati „Kaitseliidu Saaremaa ringkonna ajutine juhatus“ järgmises koosseisus: rahvaväe ja kaitseliidu ülem major J. Kajak, Kuressaare linnapea A. Lepik, Eesti Panga Kuressaare osakonna juhataja A. Lemet, kaugesõidu-kapten J. Kahu ja Kuressaare linnavolikogu juhataja B. Steinberg. Samal koosolekul määrati kindlaks ka üksikute kaitseliidu jaoskondade ja rajoonide piirid ning määrati jaoskondade ülemad.

Jõulupühade ja uue-aasta vahel ning jaanuarikuu esimesel poolel kol.-lt. J. Vende organiseeris maal kaitseliidu üksusi ja sõitis selleks isiklikult kohtadele.

2. jaan. 1925. a. pidas Saaremaa ringkonna juhatuse oma esimese koosoleku Saare maakonna rahvaväe ülema kantseleis, kus juhatuse liikmed jaotasid ametid omavahel järgmiselt: esimees major J. Kajak, abi-esimees A. Lepik, laekahoidja A. Lemet, kirjatoimetaja B. Steinberg ja ametita liige J. Kahu.

Veebruarikuu algul määrati kol.-lt. J. Vendele abiks scouts pataljoni n.-lt. H. Ingerman, kelle juhtimisel algasid organiseeritud üksustes õppused.

Vabariigi valitsuse poolt 2. veebr. 1925. a. kinnitatud kaitseliidu põhikirja alusel nimetati kaitseliidu Saaremaa ringkond ümber „Kaitseliidu Saaremaa malevaks“, senised jaoskonnad said malevkonna ja rajoonid kompanii nimetuse. Sellest

päevast õieti algab kaitseliidu Saaremaa maleva ajalugu, nii et juubilariil on selle nimetuse all juba üle kümne aasta seljataga.

Kaitseliidu Saaremaa malev koosnes tookord 8 malevkonnast: Kuressaare I, Kuressaare II, Sõrve, Kihelkonna, Leisi, Pöide, Valjala ja Muhu.

22. märtsiks 1925. a. viidi läbi malevkondade juhatuste ja revisjonikomisjonide valimised. Endiste jaoskondade ülemad ja abid hakkasid täitma malevkondade pealike ja abide kohuseid.

29. märtsil 1925. a. valiti esimene „Kaitseliidu Saaremaa maleva“ juhatuse, kes 1. aprillil jaotas omavahel ametid järgmiselt: esimees — maleva pealik kol.-ltn. J. Vende, abiesimees — maleva pealiku abi A. Lepik, laekahoidja — A. Lemet, kirjatöömehed — B. Steinberg ja ametita liige — A. Rauk.

6. aprillil 1925. a. lahkus Saaremaalt kol.-ltn. J. Vende. Samal päeval määrati maleva sekretäriks res.-ltn. A. Kuskov. Kaitseliidu ülema käskkirjaga 8. apr. 1925. a. kinnitati kohtadele malevkondade pealikud ja nende abid.

23. aprillil 1925. a. asus maleva pealiku kohuseid täitma rahvaväe ülem major R. Teiman, kes jäi sellele kohale kuni 15. nov. 1927. a., millal maleva pealikuks asus major R. Lints.

Major R. Lints töötas Saaremaal kaitseliidu Saaremaa maleva pealikuks ligi 7 aastat, tehes suure töö maleva organiseerimise ja arendamise alal.

15. oktoobrist 1934. a. alates on maleva pealikuks kol.-ltn. Oskar Särev.

Maleva juhatusse kuuluvad praegu: maleva pealik kol.-ltn. O. Särev, abi A. Lepik, A. Lemet, A. Kaal ja B. Steinberg.

Maleva propagandapealikuks on „Meie Maa“ peatoimetaja vandeadvokaat Jaan Treufeldt. Pealeselle on ka vähematel üksustel oma propagandapealikud.

Maleva palgalise kaadri ametikohtadel on praegu: maleva pealik kol.-ltn. O. Särev, vanem-instruktor kapt. A. Pori, instruktor n.-ltn. R. Vaabel, noorem-

instruktorid n.-ltn. J. Liivoja ja n.-ltn. A. Hendriks, maleva sekretär res.-ltn. A. Kuskov, arveametnik A. Laussen ja I järgu kirjutaja prl. A. Raud.

Maleval on 2 auliiget: kaitseliidu vanemate kogu esimees kindral J. Laidoner ja kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa, kes valiti auliikmeiks maleva 5-dal aastapäeval, 22. juunil 1930. a.

Malev koosneb praegu 7 malevkonnast, kuna Kuressaare I ja II malevkond vahepeal liideti ühiseks Kuressaare malevkonnaks. Malevkondade pealikuks on: 1) Kuressaare — kapt. Mihail Mikk, 2) Sõrve — mer. n.-ltn. Johannes Kuut, 3) Kihelkonna — Eduard Höbenik, 4) Leisi — Aleksander Sass, 5) Valjala — n.-ltn. Anton Rauk, Pöide — res.-ltn. Aleksei Nõu ja 7) Muhu — Artur Vahi.

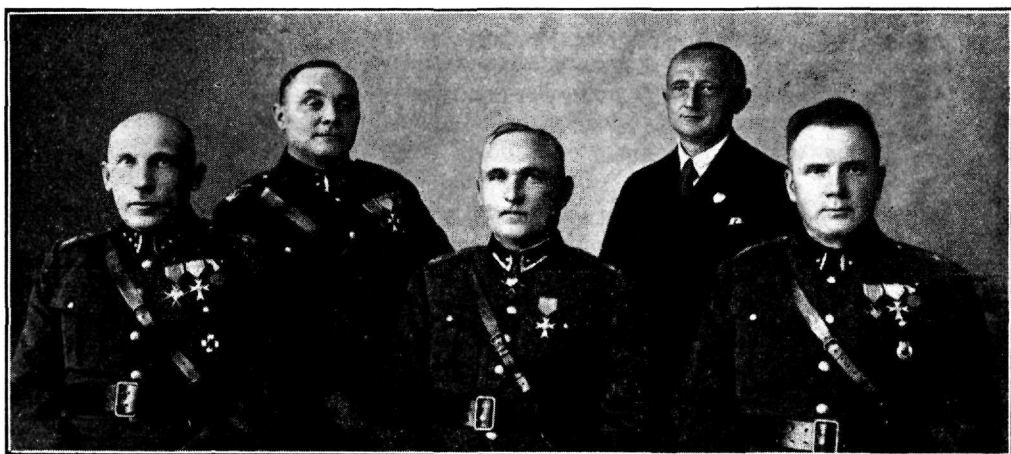
Peale malevkondade on maleval veel järgmised eriuksused: 1) raskekuulipildurite üksik rühm, pealik Antoni Kivi, 2) üksik siderühm — Aleksander Torn, patarei — n.-ltn. Julius Liivoja (end. Arol) ja 4) maleva orkester — Voldemar Juurma.

Maleva koosseis 1. oktoobriks 1935. a. oli järgmine: 1) tegevliikmeid 1303, 2) toetaja- ja auliikmeid 246, 3) naiskodukaitse liikmeid 674, 4) noorkotkaid 515 ja 5) kodutütred 299.

Maleva töö ja tegevus jaguneb üldiselt järgmistele aladele: 1) õppeala, 2) propaganda-ala, 3) sanitaarala, 4) naiskodukaitse ja 5) noorkotkad ja kodutütred.

Palgaliste instruktorite kohtade loomisega pandi alus kindlakujulise väljaõppe teostamisele. Malev on praegu jaotatud territoriaalselt 4 õppepiirkonda: Kuressaare, Kihelkonna, Leisi ja Pöide. Väljaõppe alal on igal aastal korraldatud kursusi ja õppepäevi pealikele, nende abidele ja laskejuhatajatele, samuti malevlasile. Õppustest osavõtt tõuseb iga aastaga. Laskeasjanduse alal sammub malev klassilaskurite üldarvuga esirinnas. Massi lasketasapind on kõrge. Laskeasjanduse arendamiseks on tellitud hulk täpsuspüsse ja organiseeritud laskespordiklubisid. Suurt tähelepanu on juhitud eriuksuste väljaõppele.

Õppetegevus toimub rivilise ja taktikalise väljaõppe, laskeasjanduse ja kehalise kasvatusel. Mil-

SAAREMAA MALEVA JUHATUS

line see tegevus on, seda peegeldavad ülevaatlilikult järgmised andmed 1933/1934. a. kohta:

1) pealikuile on korraldatud 30 õppust 347 osavõtjaga; 2) üldõppusi on korraldatud 115, kokku 2544 osavõtjaga; 3) noormalevlasile on korraldatud 37 õppust, keskmiselt 99 osavõtjaga igast õppusest. Pealeselle on korraldatud rida eriüksuste õppusi, suvilaagreid, taktikalisi õppusi ja kontrollkogunemisi.

Suurematest taktikalistest õppustest oleks nimetada: Järve-Tohumardi õppus 1926. a., Upa-Lilbi manööver 1929. a. ja Saaremaa dessant-operatsioon 1933. a., millest võtsid osa Tallinna-Harju-Lääne kaitseliidu malevate dessantosad, kelle vastu Saaremaa malev pani välja 700 malevlast ja 60 naiskodukaitsjat.

Laskeasjanduse alal on korraldatud rida kursusi ja rohkesti õppelaskmisi, mille tulemusena lasketasapind iga aastaga tõuseb. 1934. a. oli maleval kokku 681 klassilaskurit, neist 5 esikütti (Jaan Tamm, Nikolai Kokk, Eduard Sepp, Aleksander Torn ja kol. ltn. Oskar Särev); 17 esimese klassi kütti; 35 teise klassi kütti; 107 esilaskurit; 131 esimese klassi laskurit ja 386 teise klassi laskurit.

Laskealal on korraldatud rohkesti võistlusi, nagu: laskemeistrivõistlusi, karikavõistlusi, püstoli karikavõistlusi, Lääne-Saare malevate vahelisi laskevõistlusi ine.

Maleval on praegu 33 laskerada, mis pole küll, kahjuks, kõik eeskujulikus seisukorras, kuid malev on teinud kõik võimaliku laskeradade korraldamiseks. Saaremaa olude kohaselt on korralikud laskerajad Kuressaare, Leisis, Kihelkonnal ja Pihltas, Kuressaare ja Kihelkonna laskeradadel isegi laskemajad.

Lasketasapinna tõstmiseks on suurel määral aidanud kaasa ka laskesportklubi, milliseid maleval on 3: Kuressaare ja Kihelkonna malevkondade ja Pihltla kompanii juures.

Kehalise kasvatuse eest hoolitsemine leiab väärilist tähelepanu ja võtab järjest hoogu. Sportliku tasapinna tõstmiseks korraldatakse järjekindlalt spordiharjutusi ja võistlusi, peamiselt kergesportis ja mängudes. Kehalise kasvatuse ala arenemist takistab aga tunduvalt korraldatud spordiplatside puudus Saaremaal.

Propaganda alal on kaitseliidu ideede selgitamiseks peetud hulki koosolekuid, eriti vabariigi ja maleva aastapäevade puhul. On kasutatud aga ka muid pidusid ja rahvalkoosolekuid kaitseliidu propageerimiseks. See töö on annud häid tulemusi, mida tõendab tegevuse elavamaks ja viljakamaks muutumine üksustes.

Suulise propaganda kõrval on antud välja „Maleva Teatajat“, mis hakkas ilmuma 1929. aastal, ja aidatud kaasa „Kaitse Kodu!“ levitamisele. Pealeselle on üksustes suure eduga korraldatud rändkinotendusi rohkearvulistele vaatajate hulkadele. Ka on kohalikes ajalehtedes intensiivselt valgustatud kaitseliidu ellu puutuvaid küsimusi, kasutades iga võimalust ja juhust propagandasuliste kirjutuste avalda-

miseks ajakirjanduse veergudel. Kontakt ajakirjandusega on tihe ja sõbralik.

Viimaseil aastail on propandategevus juhitud laiemale alusele. On korraldatud peale tavaliste propandakõnede ja aktuste pidulikke jumalateenistusi, tervishoidlikke ja muusisulisi loenguid, on tehtud korjandusi vaestele ja õnnetusjuhtumeil kannatada saanud isikuile, jagatud kehvadele lastele vabariigi aastapäevadel kingitusi, antud tasuta arstiabi jne. Propandategevus on juhitud nii kaitseliidu tegevuse kui ka üldise rahvusliku elu ja isamaa-armastuse ideede propageerimisele.

Sanitaaralal on malevas loodud kindel organisatsioon: on määratud ametisse maleva arst, malevkondade arstid, naiskodukaitsese arst; on korraldatud rida sanitaarkursusi, populaarteaduslikke loenguid kõigis malevkondades ja naiskodukaitsese jaoskondades, muretsedud sanitaarvarustust jne. Paljudele perekondadele on antud tasuta arstiabi ja rohte. Suure töö sanitaaralal korraldamisel on teinud naiskodukaitsese organisatsioon.

Naiskodukaitsesele pandi malevas alus 8. dets. 1925. a., millal kutsuti ellu esimene, Kuressaare, jaoskond. 1927. a. moodustati Saaremaa ringkond ja valiti ringkonna juhatus.

Aastate jooksul on peaaegu kõigi kaitseliidu üksuste juures kutsutud ellu naiskodukaitsese jaoskonnad, mille organiseerimisel osutas eriti suuri teeneid endine ringkonna esinaine pr. Maria Bondartšuk.

Praegu töötab naiskodukaitsese Saaremaa ringkond 17 jaoskonnaga. 1. oktoobriks 1935. a. oli ringkonnal ühes jaoskondadega kokku 674 liiget. Ringkonna esinaiseks on prl. Lydia Kalm.

Naiskodukaitsese otsese järelevalve ja juhtimise all tegutseb malevas kodutütarde ringkond, millisele organisatsioonile pandi alus 1928. aastal. Praegu töötab ringkond 12 jaoskonnaga, mille alla kuulub 19 rühma. 1. oktoobriks oli ringkonnal 299 liiget. Ringkonna vanemaks on gümn. õpetaja pr. Salme Kaal.

1930. a. pandi alus ka noorte kotkaste organisatsioonile. Noorte maleva vanemaks on Saaremaa koolinõunik J. Koppel ja maleva pealikuks Saaremaa koolide kehalise kasvatuse instruktor kapt. M. Mikk. Üksuste juhtideks on peamiselt õpetajad. Peaaegu iga kooli juures on kutsutud ellu noorte kotkaste rühmad. Organiseerimistöö, millisel alal tegutseb instruktor R. Tõsine, käib hoogsalt.

Nagu sellest lühikesest kokkuvõttest nähtub, on kaitseliidu Saaremaa malev oma 10 a. tegevuse kestusel arenenud tugevaks organisatsiooniks. Tehtud töö on kannud vilja. Kõikjal kestab aga organiseerimine ja täienemine hoogsalt edasi. Võib olla kindel, et Saaremaa pojad ja tütreid täie armastusega ja valmisolekuga kaitsevad meie kallist kodumaad, kui teda ähvardab hädaoht.

Rohket õnnistust maleva perele töös isamaa kaitseks!

Ülevaade

k/l. mereüksuste tegevusest ja selle organiseerimise tööst

Väikesed rahvad oma julgeoleku kaitseks ei või jääda lootma ainult oma kaitsevägele, vaid kogu rahvas ise peab olema alati valmis selleks, et võtta relv ja astuda välja kodumaa kaitseks, kui ähvardab hädaoht riigi julgeolekut. Selle põhimõtte teostajaks on meil kaitseliit.

Kui vaadata Eesti territoriaalpiiri, siis näeme, et meie riiki ümbritseb $\frac{3}{4}$ ulatuses vesi. Seepärast on siis ka väga loomulik ja arusaadav, et meie kaitseliidu juhtidel tuli hakata organiseerima meie rannakaitset, millepärast kaitseliidu juure kutsuti ellu mereüksused, kelle ülesandeks on koos merejõududega kaitsta vaenlase vastu meie randa.

Kaitseliidu juure asutatud mereüksused on alles võrdlemisi noored ja mitmeti veel organiseerimise järgus. Seepärast pole suudetud seniajani panna täit rõhku mereüksuste väljaõppele, eriti aga seetõttu, et on raskusi vastavate asjatundjate instruktorite leidmisel ega ole ka veel läinud korda muretseda kõigile üksusele vastavaid õppevahendeid, mis ka omakord pidurdab edukat õppetööd. Kuid nendest puudustest hakkab kaitseliit saama üle. Organiseerimistöö on jõudmas lõpuajajärku. Ka on k/l. peastaabis valmis k/l. mereüksuste jaoks õpperaamat (käsiraamat), milles on kokkuvõetult kõik need õppealad ja õppeained, mis merekaitseliitlane peab teadma. Arvan, et k/l. mereüksused peaksid suutma asuda 1936. a. alates täie jõuga oma õppetöödele. Et kaitseliidu mereüksuste tegevusest saada nende lühikese eluea jooksul selget pilti, selleks lubatagu alljärgnevat teha lühike kokkuvõte üksuste möödunud aastate tegevusest.

1933/1934. a. talvel algas organiseerimistöö esialgsete koosseisude kohaselt. Ühtlasi algas ka õppetöö malevais üldõppeaineis. Raskusi tegi maleva pealikuile organiseeritavaile mereüksusile sobivate pealiku teadmiste leidmine, kes oleksid võinud ise ka eriaineis õppusi korraldada ja õpetada (praegused malevate instruktorid ei ole mereasjanduse õppetööle ette valmistatud). Et panna õppetöödele enam-vähem kindlam alus, selleks komandeeris k/l. peastaap vahete-vahel malevaise mereüksusile eriaineis õpetamiseks vastavate teadmistega lektoreid, enamasti mereväe-ohvitserid. Merejõudude juhataja lahkkel loal korraldati 1934. a. kevadel mootorlaevadega „Olev“ ja „Kalev“ praktilisi õppusi mererannikul mereüksusile, millest elavalt võeti osa (vaata „Kaitse Kodu!“ nr. 14 — 1934. a.).

1934/1935. a. talvist ja kevadist tööd tähistab kaitseliidupäevade ettevalmistamine ja talvine teoree-

tiline ettevalmistus. Eriti palju tuli ettevalmistustööd teha kaitseliidupäevaks; kõik jõud võeti selleks kokku, et väärrikalt esineda.

K/l. mereüksusil olid kaitseliidupäeval nähtud ette malevatevahelised sõude- ja signaliseerimisvõistlused ja ühes laevastiku demonstratsiooniga teha dessant Pirita jõesuhtu. Et see oli esmakordne ja neil aladel puudusid kogemused, siis nõudis see suurt ettevalmistust maleva mereüksuste ja teistelt eripealikutelt. Oli see ju esimeseks jõuproovimiseks malevate vahel, ühtlasi aga ka kaitseliidu mereüksuste demonstratsioon ja jõu esindamine.

Selleks tuli aga pidevalt harjutada. Sõudealal oli eriti raske kohtadel teha harjutusi, sest et puudusid vastavad paadid ja aerud. Pealeselle tuli malevail oma üksuste vahel korraldada rida võistlusi selleks, et nende seast valida välja parimad.

Töötulemusi hinnates võime rahulikult tunnustada, et mereüksused tulid kaitseliidupäeval oma asjaga üle ootuste hästi toime, mis andis veel kord tunnustust sellest suurest ettevalmistustööst, mis kohtadel tehti. Ligi aitas ka ilus ilm. Ilusa ilma tõttu läksid hästi korda sõudevõistlused ja laevastiku demonstratsioon ühes dessandi tegemisega Pirita jõesuhtu.

Et sõudevõistlusi oli võimalik korraldada merel — Merivälja sadama ja Pirita jõesuhtu vahel — kus mitmel paadil oli võimalik korruga startida, oli pilt ilus, mis tõstis sõudjate ja pealtvaatajate meeleolu ning jättis suurepärase mulje.

Sõudevõistluse distants oli üks meremiil, milles esimesele kohale tuli Pärnu maleva paat ajaga 10 m 53,8 s, missugust aega võib lugeda küllaldaselt rahuldavaks.

Signaliseerimisvõistlused toimusid Šnelli tiigi spordiplatsil, millest ka väga innukalt võeti osa. Signaliseerimise tulemustega võis täiesti jääda rahule, kui võtta arvesse lühikest õppimise ja harjutamise aega. Signaliseerimisvõistlusel tuli esimesele kohale Tartu malev.

Kaitseliidupäeval, 22. juunil, pärast lõunat toimus Tallinna reidil suur laevastiku demonstratsioon, millest võttis osa kogu meie kaitselaevastik. Demonstratsiooni oli sõitnud jälgima palju rahvast terve rea laevadega. Ka jäämurdja „Suur Tõll“ oli väljas.

Dessandiks ja selle pareerimiseks oli määratud kolm kompaniid: 2 kompaniid dessandiks ja üks kompanii Pirita jõesuhtu ranna kaitseks. Dessant paigutati m/p. „Rüstna'le“ ja „Suurop'ile“.

Pilte k.-l. mereüksuste tegevusesi

Vasakult — ülemine rida: K.-l. mereüksuste pealik J. Klaar, m/p. „Suurop“ dessandiga, dessant jookseb läbi madala vee kaldale. Keskmine rida: Narva-Jõesuu mereüksus õppustel, dessant saabub Pirita jõesuhu, sõudevõistlusel esimesele kohale tulnud Pärnu maleva paadi meeskond. Ovaalis: Võidusõudjad startimiseks valmis. Alumine rida: Kaitse rannal, Tartu maleva mereüksused õppustel

Rannakaitseks määratud Viru maleva mereüksusel oli ülesandeks võtta oma kaitse alla ranna riba Pirita paadisillast kuni rannasalongini.

Et dessantlaevu ja dessandi tegevust kaldalt teha nägematuks, selleks tegi m/l. „Sulev“ tugeva suitsukatte, sõites suure kiirusega kalda ja dessantlaevade vahelt läbi. Pealtvaatajaile andis see huvitava vaatepildi. Suitsukatte varjul asus dessant m/p. „Ristna“lt“ ja m/p. „Suurop“ilt“ paatidesse ja pääses ilma nägemata üsna kalda ligidale. Osa paate tormas Pirita jõkke, teine osa viis aga m/p. „Ristna“lt“ oma dessandi Pirita jõe ja rannasalongi vahelisele kaldale, kust siis hüpati vette ja püüti haarata rannakaitsjaid.

Kaldal võeti aga dessant vastu marulise tulega rannakaitsjate poolt, kes olid end hästi ära peitnud liivaküngaste taha ja maskeerunud pilliroogudega.

Pärast dessandi teostamist ja ranna vallutamist kogunesid dessandist osavõtjad ja rannakaitsjad Piritale kokku, kust siis rivis rännakkorras mindi Tallinna. Rännakul mängis Mustvee mereüksuse orkester. Kõlonn jättis pealtvaatajaile väga hea ja mõjuva jõukülase mulje.

Mereüksused võtsid osa ka teistest pidulikest sündmusist kaitseleiidupäeval. Et võõraist külalisist tulid meile külla veetee kaudu ainult meie vennasrahva Soome kaitseleidu esindajad, siis sadamas oli nende vastuvõtmiseks seatud üles aukompanii merekaitseleilitlasist. Et meremehed olid riietatud kõik ühtlaselt ja hästi, siis jättis see hea mulje. Peale selle võtsid mereüksused osa ka 23. juunil suurest paraadist, kus nad eriti hästi paistsid silma oma musta värvi riietusega ja valgete mütsidega.

Et kaitseleidu mereüksuste õppusiks kõiki võima-

lusi ära kasutada, siis korraldati nii, et kaitseliidupäevalt kojusõitjaile Saaremaa kaitseliitlastele, kes sõitsid koju m/p. „Ristna'ga“ ja m/p. „Suurop'iga“, korraldati teel Tallinnast Kuressaare sõites signaliseerimise ja laeva juhtimise alal õppused.

25. juunil korraldati õppused Roomassaare sadamas miiniasjanduse ja traalimise alal. Et Saaremaa maleva mereüksused Tallinna kaitseliidupäeval jäid sõudevõistlustest välja, siis soovisid nad katsuda jõudu Roomassaares kaitselaevastiku meeskonnaga. Võistlused korraldati samades tingimustes ja distantsis nagu Tallinnas kaitseliidupäeval. Ühe paadi meeskonna andis Kuressaare mererajoon ja teise „Ristna“ ja „Suurop“. Sõudevõistluseks pandi kaitseliidu peastaabi poolt välja rändauhind, mille võitsid Kuressaare rajooni kaitseliitlased. Ühe meremiili distantsi sõudeaeg oli 10 m. 30 s., seega 23,8 s. parem kui Tallinnas.

Peale Roomassaares korraldatud õppuste olid veel Saaremaa mereüksustele õppused Mõntus signaliseerimise, paadi juhtimise, miiniasjanduse ja traalimise alal.

Kaitseliidupäeva väsimusest hoolimata võttis õppustest siiski osa 75% kaitseliitlasi.

Kuressaarest siirdusid kaitselaevad Pärnu. Ka seal kasutati juhust ja korraldati õppused Pärnu lahes, kuid juba „oma õppelaevadega“ „Olev'iga“ ja „Kalev'iga“ Pärnu maleva mereüksusele. Et oli liginenud heinatöö aeg, seepärast jäid Pärnumaa maleva mereüksustele õppused korraldamata.

Augusti algpäevil siirdusid meie kaitselaevad Narva-Jõesu. Kaitseliit ei jätnud kasutamata ka seda juhust; nii korraldati ka seal m/p. „Olevi'ga“ õppused.

Et õppust oli võimalik korraldada pühapäeval ja ilm oli ilus, siis läks õppus hästi korda. Kaitseliitlasi oli õppusel ligi 90%.

Narva-Jõesuuga lõppes kaitselaevastiku abil mererannikul praktiliste õppuste korraldamine käesoleval aastal.

Peale mereranniku käib ka k/l. mereüksuste organiseerimine Tartu malevas. Tartu malevas hakati mereüksusi organiseerima 1934. a. sügisel, kuid selle lühikese ajaga on Tartu maleva Emajõe ja sisevete üksused tegutsenud väga intensiivselt nii organiseerimise kui ka õppealal ja, nagu nüüd katsed on näidanud, juba suudavad nad täita neid ülesandeid, mis neilt nõutakse ja mis neilt loodeti. Sellele kiirele edule on muidugi väga mõjuvalt aidanud kaasa Peipsi laevastiku divisjoni divisjoni ülemaga eesotsas, kes vist ühtki soodsat juhust pole jätnud kasutamata selleks, et õpetada merekaitseliitlasi.

Kuigi selle lühikese aja jooksul pole saavutatud silmapaistvaid tulemusi, on tööd tehtud palju ja pandud kindel vundament mereüksusele.

Selle lühikese ajaga oleme saanud kindla vormi, mis riigivanema poolt kinnitati 29. märtsil 1935. a. Samuti on palju tööd tehtud organiseerimise alal ja kogemusi õpitud juure hulk. Kui töötajail-kaitseliitlastil püsib ikka sama arusaamine riigikaitse tarvidusest ning hool ja tahe ise käed panna külge ja teha tööd, siis jõuame peagi lõpule organiseerimistöödega ja nende ülesannete kõrguseni, mis meie riik ja meie kodu meilt ootavad. Senised tulemused ei lase kahelda, et see ei oleks nii.

J. Klaar.

Täite aerudega

Toimetusele saadetud Kirjandus

Harald Jänes ja Oskar Parlo. Eesti keele grammatika ja harjutustik koolidele I. Keskkooli I klassile ja algkooli V klassile. Lhk. 98. Hind kr. 1. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus.

Põld kutsub. Paul Aldre näidend 3 vaatuses. Läti keelest M. Pukits. Eesti Haridusliidu kirjastus 1935. a.

Maa jõud. Karl Sarini draama 4 vaatuses. Läti keelest tõlkinud M. Pukits.

Ilmus: Rahvaraamat nr. 4.

L. Tigane: Palun seda härrat... Lhk. 163. Hind kr. 1. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus.

Elav Teadus nr. 45.

Ed. Tennmann: Maailma usundid. Peajooni võrdlevast usunditeadusest. 112 lk., 12 pilti. Hind kr. 1. Elava Teaduse aastatellijaile 75 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus.

K. Mihkla. Eesti kirjanduse ülevaade III, 1.v. Tööraamat gümnaasiumi viimsele klassile. Stilistika osa Bernhard Sööt. „Noor-Eesti kirjastus“, Tartus. 1935. a. Hind kr. 2.—

Karl Mihkla: Eesti kirjanduse ülevaade I. Tööraamat gümnaasiumi III klassile. Teine täiendatud trükk. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus. 1935. a. Hind kr. 2, 65.

K. Mihkla, O. Parlo, R. Viidalepp. Kirjanduslooline valimik I. Teine täiendatud trükk. Luge-

mik keskkooli I ja algkooli V klassile. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1935. a. Hind 2 krooni.

J. Aavik, K. Mihkla, O. Parlo, L. Põdras. Rahvalaule ja „Kalevala“. Keskkoolidele. Lisaks kunstilüürikat. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1935. a. Hind kr. 2.50.

Poola Küttide Liidu häälekandja: Strzelec nr. 40, 41, 42 ja 43.

Soome kaitseliidu häälekandja: Hakkapeliita nr. 41, 42, 43 ja 44;

Suomen Sotilas nr 20 ja 21.

Leedu kaitseliidu häälekandja: Trimitas nr. 41, 42, 43 ja 44.

Läti kaitseliidu häälekandja: Aizsargs nr. 10.

Töoharud ja leibkonnad 1. III 1934. rahvaloenduse andmed. III vihk.

Tänapäev nr. 7.

Le Gymnaste nr. 10.

Kaubandus-Tööstuskoja

Teataja nr. 20.

Kodu nr. 20.

Side nr. 9.

Üliõpilasleht nr. 11.

Eesti Mets nr. 10.

Eesti tuletõrje nr. 10.

Uus talu nr. 10.

Eesti Kirjandus nr. 10

Sõdur nr. 41/42 ja 43.

Eesti Raudtee nr. 4.

Taluperenaine nr. 11.

Areng nr. 5/6.

Tervis nr. 10.

ARSENAL

TALLINNAS, SUUR KARJAMAA T. 4.

TELEFONID: linnast Arsenali keskjaama: 426-86,
Arsenali keskjaamast: 3-01 ja 3-63.

VALMISTAB:

uusi vaba- ja täpsuspüsse inglise ja vene padrunile ja üksikuid vintraudu neile; uuemal tüüpi väikekalibrilisi täpsuspüsse;

täpsuspüstoleid:

dioptersihikuid, härilikke ja Lyman-tüübilisi;

rõngas- ja tulp-kirpe ja kirbu-aluseid;

püssi kontrollabinõusid: õhne kaliibri mõõtmisepulki, kontrollpadruneid, kuulide kalibreerimise abinõusid jne.;

püssi puhastusabinõusid: vardaid, nühiseid, õlitoose jne.

Jaapani vintpüsside ümbertegemine inglise padrunile.

Härilikele inglise vintpüssidele täpsusraudade pealemonteerimine.

Relvade parandamine ja oksüdeerimine (mustamine)

Gaasikaitsetorbikute (-maskide) valmistamine kaitsevää nõuete kohaselt.

Nikeldamine, oksüdeerimine, elektrotehnilised tööd.

Vasevalu kuni 100 kg ja malmivalu kuni 500 kg tükk.

Mootori osade, hammasrataste, lekaalide ja šabloonide valmistamine.

Müük ka järelmaksu peale kuni kuus kuud, ametasutuste või juriidiliste isikute vastutusel või pangaga garantii vastu.

HINNAKIRI TASUTA.